

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

ОСВІТНЬО ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Менеджмент соціальної сфери
073 - Менеджмент

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Розвиток зеленого туризму в Україні»

здобувача Ющенко Ірина Миколаївна

(підпис)

Науковий керівник:

кандидат економічних наук Кирилюк Володимир Вікторович

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: доктор економічних наук,
професор Лопушняк Г.С.

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет управління персоналом соціології та психології

Кафедра управління персоналом та економіки праці

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Менеджмент соціальної сфери
073 - Менеджмент

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

В.В. Кирилюк

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Г.С. Лопушняк

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Ющенко Ірина Миколаївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

очної (денної) форми навчання

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему **«Розвиток зеленого туризму в Україні»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від " ____ " _____ 20__ р. № ____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретико-методичні основи розвитку зеленого туризму (Назва розділу)
Розділ 2	Аналіз розвитку зеленого туризму в Україні (назва розділу)
Розділ 3	Рекомендації щодо поліпшення зеленого туризму в Україні (назва розділу)
Об'єкт дослідження:	Шляхи розвитку зеленого туризму в Україні та його основні аспекти
Предмет дослідження:	Теоретико-методичні основи, методи та практичні аспекти розвитку сфери зеленого туризму в Україні
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Аналіз факторів, що впливають на розвиток зеленого туризму в Україні, виявлення можливих перешкод у цій сфері, розробка рекомендацій щодо поліпшення сільського туризму в Україні

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Визначення теоретично-методичних аспектів, сутності, основні принципи, цінності та роль зеленого туризму в Україні
У розділі 2	Аналіз основних показників зеленого туризму в Україні, оцінити стан зеленого туризму за останні 5 років, проаналізувати соціальні переваги соціального туризму в Україні
У розділі 3	Формування основних напрямів та розробка авторських пропозицій щодо поліпшення зеленого туризму в Україні

**Завдання підготував
науковий керівник**

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

Реферат

РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Робота складається з 3 розділів, перший та другий розділи мають по 3 підпункти, третій розділ має 2 підпункти. Перший розділ висвітлює теоретико-методичні аспекти зеленого туризму, другий розділ є аналітичним, третій – рекомендаційним. Обсяг дипломної роботи – 64 сторінки, включаючи список використаних джерел і без врахування титульної сторінки. У дипломній роботі є 9 таблиць та 13 рисунків. Під час написання було використано 51 джерело.

Об'єктом дослідження є процеси оцінювання та розвитку зеленого туризму в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних засад та визначення ключових векторів у розвитку зеленого туризму в Україні.

Метою бакалаврської роботи є аналіз сучасного стану розвитку зеленого туризму в Україні, виявлення проблемних аспектів та можливостей для подальшого росту.

Завдання бакалаврської роботи:

- визначення сутності зеленого туризму;
- аналіз доступних досліджень щодо розвитку зеленого туризму в Україні;
- оцінка стану зеленого туризму;
- основні показники розвитку зеленого туризму;
- визначення факторів, які впливають на розвиток зеленого туризму в Україні;
- з'ясування можливостей для подальшого розвитку зеленого туризму в Україні;
- запропонувати рекомендації та стратегії для зацікавлених сторін з метою підвищення ефективності розвитку зеленого туризму в Україні.

Вищезазначені завдання вирішуються за допомогою наступних **методів дослідження**: емпіричні методи, такі як порівняння, спостереження, вимірювання, синтез та аналіз інформації, що допомагають виявити проблематику дослідження,

обґрунтувати її та здійснити теоретичну об'єктивізацію. Також застосовуються графічні методи, які слугують для обробки статистичних даних.

Практичне значення одержаних результатів дозволяє розробити конкретні стратегії та дії для подальшого розвитку зеленого туризму в Україні, включаючи створення нових туристичних маршрутів, поліпшення інфраструктури та послуг та створення якісної маркетингової стратегії для просування туристичних продуктів на міжнародному ринку.

В і д г у к
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачки денної форми навчання 4 курсу, 1 групи ОП «Менеджмент соціальної
сфери» факультету управління персоналом, соціології та психології

Ющенко Ірини Миколаївни

на тему: *Розвиток зеленого туризму в Україні*

1. Актуальність теми: Туризм є однією із галузей, що найбільше постраждала спочатку від коронавірусної кризи, а потім і від повномасштабного вторгнення. Водночас, в агросекторі української економіки відбуваються соціально-економічні трансформації, які викликають пошук більш перспективних форм підприємництва, які дозволяють отримувати стабільні доходи. Розвиток підприємницької діяльності в невиробничій сфері сільського зеленого туризму є перспективним шляхом виходу з кризового стану та покращення соціально-економічного забезпечення сільського населення. Його прояви та зростання сприяють вирішенню основних проблем, які покращуються в сільському господарстві. Ці проблеми включають різноманітність виробництва, розширення різноманітних послуг підвищення невиробничої сфери, зайнятості сільського населення та підвищення рівня життя.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи:

- В 1-му розділі повно висвітлені теоретичні аспекти досліджуваної теми.
- Дотримано адресності наведеної в 1-му розділі КБР інформації: на кожне твердження, кожен цифровий матеріал та факт тощо є посилання з зазначенням автора та номера джерела в списку літератури. Є посилання на усі зазначені в списку літератури джерела.
- Критично проаналізовано наведену інформацію: кожне твердження, кожен цифровий матеріал, факт тощо проаналізовані з визначенням позитивних та негативних моментів.
- Наведено власну авторську позицію щодо критично проаналізованої інформації та способів розв'язання виявлених проблем.
- В розділі 2 використана тільки та інформація, яка сприяє досягненню цілей аналізу.
- Аналіз актуальності предмета дослідження та стану справ з досліджуваної теми представлений текстом, таблицями, рисунками та відповідними тлумаченнями і висновками.
- Наприкінці 2 розділу авторкою виокремлено проблеми та недоліки розвитку зеленого туризму в Україні.
- В 3-му розділі висвітлено усі можливі рекомендації щодо усунення виявлених у ході аналізу проблем. Усі рекомендації мають тісний зв'язок з виявленими в аналітичній частині КБР проблемами.
- У роботі дотримано логічності в ланцюгу тема-об'єкт-предмет-мета-завдання-висновки.
- Актуальність дослідження обґрунтована та пов'язана з об'єктом дослідження.
- Вступ та реферат містять усі необхідні елементи.
- Висновки повністю, але стисло відображають зміст КБР і власні здобутки авторки.

3. Наявність самостійних розробок автора. Підбрано інструментарій для аналізу. Здійснено аналіз розвитку зеленого туризму в Україні. Надано авторські пропозиції щодо розвитку зеленого туризму в Україні.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Полягає у розкритті сутності та значимості зеленого туризму. У даній роботі були проведені узагальнюючий аналіз щодо впливу зеленого туризму на економіку та суспільство. Відображені ключові складові та класифікаційні підходи щодо зеленого туризму. Відображені тенденції розвитку зеленого туризму в Україні.

У роботі було проведено аналіз, який має прикладне значення для розвитку зеленого туризму. Рекомендації, наведені в роботі, можуть бути використані на практиці.

5. Наявність недоліків:

- Наявні стилістичні порушення оформлення тексту бакалаврської роботи.
- Не завжди є достатнім чи коректним обґрунтування характеристик висунутих пропозицій.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота допущена до захисту з оцінкою **68** балів.

Науковий керівник **ДОЦЕНТ, кандидат економічних наук**

(посада, учене звання, науковий ступінь)

_____ **Кирилюк В.В.**

(підпис) (прізвище, ініціали)

“ ___ ” _____ 20__ р

Рецензія

на кваліфікаційну бакалаврську роботу здобувача вищої освіти

Ющенко Ірини Миколаївни

на тему «Розвиток зеленого туризму в Україні»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення. Зелений туризм в Україні є актуальною темою в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій. Ця галузь, як одна з небагатьох, може сприяти економічному зростанню та відновленню після пандемії та повномасштабного вторгнення. Зеленому туризму притаманна здатність до швидкої адаптації та позитивно впливати на сільську економіку, що особливо важливо для забезпечення стабільних доходів та підвищення рівня життя сільського населення. Зелений туризм має потенціал для економічного відновлення та покращення соціально-економічного становища сільських районів, зокрема шляхом зниження безробіття та підвищення доходів місцевого населення. Це робить цю тему доцільною. Зелений туризм також підвищує зайнятість, покращує сільськогосподарське виробництво, поширює екологічну освіту.

Якість проведеного дослідження. Комплексний підхід до аналізу сучасного стану зеленого туризму в Україні за допомогою різноманітних емпіричних методів оцінки та обробки даних гарантує якість проведеного дослідження. Завдяки включенню провідних досліджень і робіт дослідників було проведено глибоке вивчення проблем і потенціалу галузі. Дослідження містить конкретні практичні поради для ефективного розвитку зеленого туризму, що підвищує його цінність.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи полягають у тому, що вона пропонує комплексний аналіз сучасного стану зеленого туризму в Україні та пропонує конкретні рекомендації для його розвитку, які базуються на об'єктивних даних і ретельних дослідженнях. Використання різноманітних методів дослідження та залучення провідних науковців гарантує, що результати будуть високоякісними та надійними.

Зауваження: суттєвих зауважень до роботи немає.

Практична значущість висновків і рекомендацій полягає у сприянні економічному зростанню та добробуту сільського населення через розвиток зеленого туризму. Запропоновані заходи сприятимуть збереженню природних ресурсів і підвищать конкурентоспроможність українського зеленого туризму на міжнародному ринку.

Місце роботи та посада рецензента Coral travel

Науковий ступінь, учене звання *(за наявності)* _____

(підпис, ПІБ)

Підпис засвідчую: _____

(посада, підпис)

Місце печатки організації, де працює рецензент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ.....	5
1.1. Визначення та сутність зеленого туризму.....	5
1.2. Основні принципи, елементи та цінності зеленого туризму	14
1.3. Роль зеленого туризму в соціальній сфері	19
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	24
2.1. Основні показники розвитку туризму в Україні	24
2.2. Оцінка стану зеленого туризму в Україні	32
2.3. Соціальні переваги зеленого туризму	39
РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	43
3.1. Виклики та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні.....	43
3.2. Заходи для подальшого розвитку зеленого туризму в Україні.....	52
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61

ВСТУП

Актуальність теми. Туризм є однією з небагатьох галузей, що найбільше постраждала спочатку від коронавірусної кризи, а потім і від повномасштабного вторгнення. В агросекторі української економіки відбуваються соціально-економічні трансформації, які викликають пошук більш перспективних форм підприємництва, які дозволяють отримувати стабільні доходи. Розвиток підприємницької діяльності в невиробничій сфері сільського зеленого туризму є перспективним шляхом виходу з кризового стану та покращення соціально-економічного забезпечення сільського населення. Його прояви та зростання сприяють вирішенню основних проблем, які покращуються в сільському господарстві. Ці проблеми включають різноманітність виробництва, розширення різноманітних послуг підвищення невиробничої сфери, зайнятість сільського населення та підвищення рівня життя .

Люди, які шукають спосіб розслабитися, перезавантажитися та звільнитися від стресу, все частіше віддають перевагу відпочинку в межах своєї через пандемію та війну. Розвиток зеленого туризму може відповісти на це зростаюче прагнення та принести користь економіці, оскільки ця галузь приносить від 7 до 20 відсотків прибутку в туристичному секторі. Відновлення зацікавленості до сільських регіонів може допомогти вирішити проблему відсотку населення нестачі кваліфікованих кадрів, а також знизити рівень безробіття. Крім того, розвиток зеленого туризму також може допомогти покращити стан навколишнього середовища через поширення екологічної освіти та створення умов для збереження навколишнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження про розвиток зеленого туризму в Україні зробили такі вчені, як В.О. Бойко, В.М. Бондаренко, Н.В. Дідик, Ю.В. Федорова, Ю.А. Сердюк, Л.О. Алещенко, А.Ю. Алієва, Г.В. Машіка, О.В. Пригара, Г.С. Лопушняк, А.М. Шандар, Н. Марчишин, Н. Островська, Л.О. Мармуль, І.А. Романюк, М. Ігнатенко та інші.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану розвитку зеленого туризму в Україні, виявлення проблемних аспектів та можливостей для подальшого росту.

Відповідно до поставленої мети, слід виконати такі завдання:

- визначення сутності зеленого туризму;
- аналіз доступних досліджень щодо розвитку зеленого туризму в Україні;
- оцінка стану зеленого туризму;
- основні показники розвитку зеленого туризму;
- визначення факторів, які впливають на розвиток зеленого туризму в Україні;
- з'ясування можливостей для подальшого розвитку зеленого туризму в Україні;
- запропонувати рекомендації та стратегії для зацікавлених сторін з метою підвищення ефективності розвитку зеленого туризму в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси оцінювання та розвитку зеленого туризму в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних засад та визначення ключових векторів у розвитку зеленого туризму в Україні.

Для вирішення зазначених завдань використовуються наступні методи дослідження: емпіричні методи, такі як порівняння, спостереження, вимірювання, синтез та аналіз інформації, що допомагають виявити проблематику дослідження, обґрунтувати її та здійснити теоретичну об'єктивізацію. Також застосовуються графічні методи, які слугують для обробки статистичних даних.

Практичне значення одержаних результатів дозволяє розробити конкретні стратегії та дії для подальшого розвитку зеленого туризму в Україні, включаючи створення нових туристичних маршрутів, поліпшення інфраструктури та послуг та створення якісної маркетингової стратегії для просування туристичних продуктів на міжнародному ринку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Визначення та сутність зеленого туризму

Існує багато синонімів до зеленого туризму, таких як сільський туризм, природний туризм, екотуризм, агротуризм, що включають у себе слово "туризм", потрібно детальніше розібратися з цими термінами.

Термін «зелений туризм» існує вже давно. Подорожі з Рима в сільську місцевість були популярною серед патріанських родин в Римській імперії. У ХІХ столітті зацікавленість до відпочинку в сільській місцевості значно виріс. У 1900-х роках сільський зелений туризм став основним засобом захисту урбанізованих країн Європи від масового впливу розвинених промислових міст [1].

Зростаючий інтерес до природного відпочинку виступає ключовим фактором, що сприяє розвитку сільського зеленого туризму. Це пов'язано з тим, що середовище проживання сучасної людини все менше відповідає її фізичним і психологічним потребам. Скорочення робочого часу, збільшення платних відпусток і розвиток різних видів транспорту, таких як залізничний, автомобільний, повітряний і морський транспорт, сприяли зростанню попиту на сільські відпустки [1].

У законопроекті України «Про сільський зелений туризм» сільський зелений туризм визначається як вид туризму, який передбачає тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі) для відпочинку та отримання послуг, пов'язаних із сільським зеленим туризмом. Послуги сільського зеленого туризму включають діяльність особистого сільського господарства, власників котеджів і міні-готелів у сільській місцевості, які надають туристам бронювання, розміщення, харчування, інформацію та інші послуги [2].

Незважаючи на те, що зелений туризм існує й розвивається в сучасному світі, не існує єдиного способу визначити його сутність в Україні та інших країнах.

Це насамперед пов'язано з різними підходами до туризму як бізнесу в сільській місцевості, які існують у різних. Розглянемо класифікацію видів туризму, щоб визначити місце сільського туризму в туристичній галузі (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Класифікація туризму

Класифікаційна ознака	Види туризму
Географічний принцип	– Внутрішній – Міжнародний
Напрямок туристичного потоку	– В'їзний – Виїзний
Мета поїздки	– Рекреаційний – Оздоровчий відпочинок – Спортивний відпочинок – Пригодницький – Екотуризм (зелений) – Екзотичний
Джерело фінансування	– Соціальний – Комерційний
Спосіб пересування	– Пішохідний – Авіаційний – Морський – Річковий – Автотуризм – Залізничний – Велосипедний – Змішаний
Засоби розміщення	– Готелі – Мотелі – Пансіонати – Кемпінги
Кількість учасників	– Індивідуальний – Сімейний – Груповий
Тривалість перебування	– Короткостроковий – Довгостроковий
Розташування туристичного місця	– Гірський – Водний – Сільський – Приміський
Інтенсивність туристичного потоку	– Постійний – Сезонний
Організаційна форма	– Організований – Неорганізований

Джерело: складено автором на основі [3]

Як бачимо з табл. 1.1, туризм поділяється за метою поїздки на декілька видів туризму в тому числі і екотуризм (зелений), а за ознакою розташування

туристичного місця – на гірський, водний, сільвський та приміський. Слід визначити, що зелений туризм є одним з видів туризму, тобто він частина туристичної галузі. Слід розглянути різні підходи до понять зелений та сільський туризм (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Підходи до понять «сільський туризм» та «зелений туризм»

Зелений туризм		Сільський туризм	
Автор (джерело)	Поняття	Автор (джерело)	Поняття
Звіт підприємств Швеції щодо перспектив розвитку ринку міжнародного туризму	Зелений туризм – термін, який можна віднести до будь-якої форми туризму, який має відношення до природного середовища та культурного багатства певної місцевості або впроваджує практику ефективного (або зеленого) менеджменту навколишнього середовища.	С. Медлік	Сільський туризм (rural tourism) – відпочинковий вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. Він передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів з обслуговування туристів з провідниками та екскурсводами
С. Медлік Британський словник з подорожей, туризму та гостинності	Зелений туризм (green tourism) – є синонімом поняття «екотуризм», тобто це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища	В. Васильєв, П.Горішевський, Ю. Зінько	Сільський туризм – це відпочинок з будь-якою метою, видом та формою організації туристської подорожі у сільській місцевості з розміщенням на відпочинок у будинку сільського господаря
С. Медлік, Британський словник з подорожей, туризму та гостинності	Зелений туризм (ecological tourism) – це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. Вона відбувається на територіях, що мають природничу цінність (національні та ландшафтні парки). Зелений туризм спрямований на охорону природного й культурного середовища регіонів, які відвідуються туристами.	В. Биркович	Сільський туризм – це специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природнорекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону.

Джерело: складено автором на основі [1,4,5,6,7]

Отже, можемо зробити висновок, що Медлик та Биркович розглядають сільський туризм як специфічну форму відпочинку, що зосереджена на сільських територіях. Однак, на нашу думку, підхід В. Бирковича більше зорієнтований на використання майна та трудових ресурсів приватних господарств, у той час, як підхід С. Медлика більше акцентує на розвитку туристичної інфраструктури та обслуговуванні туристів.

Погляди Медлика та Бирковича демонструють глибоке розуміння ролі сільського туризму, яке відіграє у збереженні природи, культурного розвитку сільських територій. Медлик підкреслює культурні та екологічні переваги туризму, наголошуючи на його позитивному впливі на навколишнє середовище.

Однак Биркович розширює наше розуміння сільського туризму, зокрема зеленого туризму, як окремого виду відпочинку в сільських господарствах. Його визначення підкреслює природні, реакційні та культурні аспекти регіону, беручи до уваги майно та трудові ресурси сільського населення. Такий підхід підкреслює, наскільки важливо, щоб місцеве населення брало участь у туристичній діяльності, а також сприяло економічному та культурному розвитку сільських громад.

Хоч і обидва підходи є різними, але вони доповнюють одне одного, утворюючи уявлення про те, як туризм може сприяти сталій природі, розвитку сільських територій і збереженню культурного надбання.

Тож, ми вважаємо, що підхід С. Медлика більш точне, оскільки він ширше розглядає зелений туризм, враховуючи не лише власність селянських господарств, а й розвиток інфраструктури та культурно-історичних аспектів регіону, що може бути більш доступним і привабливим для різних категорій туристів.

Незважаючи на те, що немає єдиного способу визначити, що таке «зелений туризм», можна стверджувати, що він має значні соціально-економічні переваги, які включають:

- стимулює розвиток селянських господарств, які займаються зеленим туризмом;
- сприяє збуту надлишків сільськогосподарської продукції, збільшуючи додаткові прибутки селян і відрахування у місцеві бюджети;

- сприяє розвитку місцевої інфраструктури;
- створює можливості для змістовного відпочинку незаможних людей;
- активізує місцевий ринок праці, підвищує зайнятість, затримує молодь на селі, понижуючи потребу в закордонному заробітчанстві;
- сприяє охороні туристичних ресурсів, насамперед збереженню етнокультурної самобутності українців;
- сприяє підвищенню культурного рівня мешканців села та підвищенню екологічної свідомості [4].

У глобальній туристичній економіці зелений туризм визначається як вид туризму, який сприяє розвитку сільських аграрних регіонів, збереженню культурної спадщини, екологічної цінності та місцевих традицій. Цей вид туризму характеризується регіональною ідентифікацією та задовольняє потреби туристів у розміщенні, харчуванні, дозвіллі та інших послугах, які сприяють стійкому розвитку соціальної сфери села та відповідають вимогам сучасного суспільства щодо рекреаційної сфери з точки зору соціального злагодження між містом і селом.

Зелений туризм може мати чистий та змішаний типи. Чистий сільський туризм передбачає використання приватних міні-готелів. У цьому випадку ця діяльність є основним джерелом доходу власників садиби. Сільський туризм змішаного типу передбачає відпочинок і ведення особистого селянського або фермерського господарства.

Термін "зелений туризм" часто використовується як синонім до понять агротуризм та екологічний туризм, але зелений туризм є більш широким поняттям, що включає ці обидва аспекти.

Вчені вважають, що зелений туризм — це відпочинковий вид туризму, який фокусується на сільських районах. Розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів обслуговування туристів з провідниками та екскурсоводами входять до цього [5]. На нашу думку, завдяки створенню інфраструктури, яка включає туристичні шляхи, курорти, музеї і так далі, туристи можуть глибше зануритися в місцеву культуру та природу, що робить подорожі більш захоплюючими та пізнавальними.

Василець Н. В. визначає «зелений туризм» як подорожі, організовані туристами з метою навчання та виховання екологічної культури [8]. Ми з цим погоджуємося, так як зелений туризм є тим видом туризму, який заохочує людей відпочивати, вивчати, досліджувати та насолоджуватися культурою та природою в природних сільських районах.

На нашу думку, зелений туризм є важливою частиною освіти, спрямованої на розвиток екологічної культури. Туристи не тільки відпочивають, але й отримують знання про навколишнє середовище, що і сприяє розвитку екологічної свідомості. Вони дізнаються про те, наскільки важливо зберегти природу, місцеві екосистеми та культурні традиції, оскільки це може сприяти більш стійкому розвитку туризму та захисту довкілля в довгостроковій перспективі.

Тим не менш, сфера зеленого туризму, також відома як екотуризм, який зараз охоплює як розважальні, так і наукові цілі. Активний екотуризм є частиною «пригодницького» туризму, який включає різноманітні походи (лижні, піші, кінні), сходження на гори та спелеотуризм, а також подорожі на воді, такі як сплави на різних плавальних засобах. Активний туризм включає навчання та інші екскурсії.

Екотуризм (зелений туризм) – це форма активного вивчення територій з особливими природними та культурними умовами. Мета екотуризму – охороняти природне і культурне середовище регіонів, які відвідують туристи. Термін "природний туризм" є синонімом для "екотуризму". Екотуризм може включати активні види відпочинку (велосипед, водний, конний, риболовля), фауністичні та флористичні екскурсії (полювання, тематичні подорожі) і етнографічні поїздки (туристичні подорожі, під час яких туристи мають можливість дізнатися про звичаї, культуру та життя місцевих спільнот) [7].

Ми погоджуємося з цим твердженням, так як, на нашу думку, цей тип туризму допомагає зберегти традиції, підвищуючи свідомість місцевих жителів та туристів. Різноманітні активні види відпочинку, дозволяє туристам активно взаємодіяти з природою, насолоджуватися фізичною активністю та красою навколишнього середовища. Також фауністичні та флористичні екскурсії, на яких туристи можуть спостерігати за дикими тваринами та рослинами, а також

етнографічні екскурсії, які дозволяють ближче ознайомитись з культурою та традиціями місцевих громад. Тематичні подорожі, такі як спеціалізовані екскурсії, допомагають зрозуміти культурне життя регіону.

Можемо зробити висновок, що екотуризм звичайно асоціюється із збереженням природи, і програми екотуризму розробляються на основі унікальних об'єктів природної та культурної спадщини. Також вони можуть орієнтуватися на туристів, які вирушають у місця недоторканої дикої природи, незалежно від того, чи вона є об'єктом офіційного охоронного статусу.

Також широко вживається у сфері зеленого туризму поняття "агрооселя". Чітке визначення цьому терміну було дано діячами Спілки сприяння сільського туризму в Україні: агрооселя - це житлове приміщення, яке знаходиться у сільській місцевості, містить не більше п'яти кімнат, залежно від категорії житла пристосованих для проживання туристів і належить на правах приватної власності господарю, який займається сільськогосподарською діяльністю або зайнятий у сфері обслуговування чи соціальній сфері села [6].

Таким чином, агротуризм можна розглядати як частину широкого поняття зеленого туризму, у якому сільське домогосподарство (агрооселя) служить базою для туристів. В Україні, як ми вже вказували, поняття агротуризму або і зеленого туризму загалом часто асоціюється із поняттями "зелений туризм", екотуризм.

Агротуризм — це тип сільського туризму, який тісно пов'язаний з фермерськими господарствами та пропонує проживання та харчування. Гості також можуть ознайомитися з сільськогосподарською діяльністю, місцевими традиціями та звичаями. Агротуризм має дві основні форми: оренда житла з обслуговуванням безпосередньо на території господарства або ночівля з самообслуговуванням на землях, що належать господарству [9].

Згідно із словником Медлика агротуризм – це відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства. Агротуризм може проявлятися у різних формах, але завжди включає винаймання помешкання. Розрізняють дві базові форми агротуризму: винаймання помешкання з обслуговуванням безпосередньо в межах дворогосподарства або розміщення на

нічліг з самообслуговуванням на землях, що належать до дворогосподарства, наприклад, в кемпінгах та наметах. Агротуризм, таким чином, виступає однією з форм сільського туризму. В агротуризмі дворогосподарство (фермерське господарство) становить одночасно нічліжну базу та головний предмет інтересу для туриста [5].

Отже, на нашу думку, що агротуризм, який є окремим видом сільського туризму, який тісно пов'язаний із фермерськими господарствами, пропонує туристам не лише можливість проживання та харчування, але й можливість детальніше ознайомитися з сільськогосподарськими та місцевими традиціями. Агротуризм може бути розділений на дві основні категорії: перебування з обслуговуванням на території господарства або самообслуговування на землях, що належать господарству. Загалом, сільський туризм включає агротуризм, оскільки фермерські господарства є основним місцем відпочинку туристів і їхньою основною метою.

У британському словнику з подорожей, туризму та гостинності С. Медлика (1993) визначено таке:

Агротуризм включає фермерський туризм, який приймає гостей безпосередньо в будинках фермерів, часто з мінімальними умовами проживання. У цьому випадку фермерське господарство є як основою для ночівлі, так і центром уваги туриста, який включає їжу та розваги на фермі [7].

Отже, відпочинок у сільських районах є частиною зеленого туризму, зосередженого на розвитку туристичної інфраструктури та культурних об'єктів. Хоча агротуризм є частиною зеленого туризму, він визначається як особливий вид туризму, який включає фермерський туризм з проживанням і зосереджується на фермерських господарствах як центральному об'єкті.

Зеленим туризм, спрямований на збереження культури та природи відвідуваних місць, одночасно сприяючи високій екологічній відповідальності відвідувачів. Він включає різноманітні види активного відпочинку та культурного освітлення, підкреслюючи важливість збереження культурних і природних

цінностей. В цілому, ці визначення допомагають в різноманітності та цінності подорожей, спрямованих на природу, культуру та сільське господарство.

Слід розглянути спільні і відмінні риси екотуризму, агротуризму та зеленого туризму. Спільним є те, що у кожній із трьох форм туризму пріоритетом є взаємодія з природою та відновлення екологічного балансу, також вони всі орієнтовані на відпочинок у сільській або природній зоні, що дозволяє відвідувачам відчувати спокій і відпочити від міського ритму життя, також вони підтримують освіту та пізнання, надаючи туристам можливість дізнатися більше про місцеві традиції, культуру та природні особливості. Для кожного з трьох видів туризму встановлення зв'язку з природою та сприяння її збереженню є головним пріоритетом. Усі ці різновиди туризму спрямовані на відпочинок у природному середовищі, що дозволяє туристам відпочити від міського життя та насолодитися спокоєм і красою природи. Кожний з трьох видів туризму, дає можливість дізнатися більше про місцеві традиції, культуру та природні особливості через використання освітніх програм, екскурсій та інтерактивні заходи.

Відмінними рисами є фокус діяльності. Екотуризм спрямований на збереження та дослідження природних ресурсів і біорізноманіття, зазвичай включаючи подорожі до національних парків і заповідників, агротуризм спрямований на взаємодію з фермерськими господарствами, де туристи можуть долучитися до сільськогосподарської діяльності та насолоджуватися продуктами сільського господарства, а зелений туризм спрямований на активний відпочинок у природному середовищі, і включає створення інфраструктури для туризму та екологічно чисті види відпочинку.

Визначення, які представлені вище, показують, що науковці з різних країн тлумачать ці терміни по-різному. Туризм зеленого типу охоплює будь-який вид туризму, пов'язаного з природним середовищем, тоді як туризм сільського типу зосереджується на сільських районах. Екотуризм і агротуризм відрізняються за основними цілями відпочинку. Основна різниця полягає в основних мотивах подорожування.

1.2. Основні принципи, елементи та цінності зеленого туризму

Слід наголосити на тому, що головна мета сільського зеленого туризму – створити новий туристичний продукт, який виходить за рамки існуючих проявів про туристичну пропозицію України та враховує природні та історичні особливості регіонів, а також значно урізноманітнює існуючі туристичні пропозиції України. (рис. 1.1.) [12, с. 90].

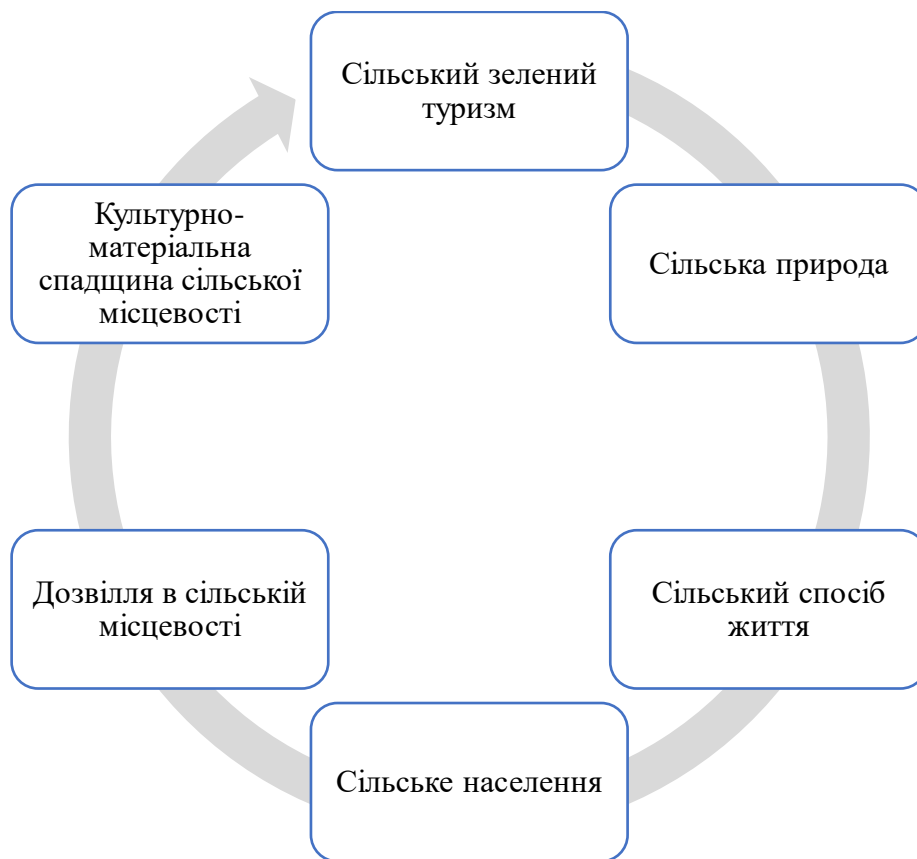

Рисунок 1.1. – Концептуальна модель сільського зеленого туризму

Джерело: складено автором на основі [12]

Зелений туризм традиційно асоціюється із збереженням природи, при цьому зелені тури розробляються на основі унікальних об'єктів природної та культурної спадщини. Вони направлені на туристів, які вирушають у місця з недоторканою дикою природою, що не обов'язково є об'єктом охорони. Зелені тури можна систематизувати в залежності від їхніх типів та цілей. Зелені подорожі класифікують за багатьма ознаками, але основними є ціль подорожі і його об'єкт.

Зміст і організація тура в значній мірі залежать від об'єкта туру, який визначає програму подорожі. А от суб'єктами зеленого туризму є:

- власники житлових будинків, квартир та інших структур в сільських районах, які пройшли сертифікацію та розмістили інформацію про свої послуги в спеціалізованих виданнях і каталогах;

- туристи, що обирають сільські території для відпочинку, задоволення своїх потреб у відпочинку, оздоровленні, нових враженнях тощо, і вступають в економічні відносини з власниками сільських будинків та іншими учасниками туристичної сфери.

Власники сільських житлових будинків, квартир та інших місць, що надають послуги та проживання і пройшли сертифікацію, також розміщують інформацію про свої послуги в спеціальних виданнях та каталогах. Туристи, які обирають сільські місцевості для задоволення своїх потреб у відпочинку, зміцненні здоров'я, нових враженнях і т.д., вступають в економічні відносини з сільськими господарями та іншими учасниками туристичної діяльності.

На нашу думку, саме туристи, які обирають сільську місцевість для відпочинку, є головним суб'єктом зеленого туризму. Так як, основна сила даного виду туризму полягає в тому, що туристи шукають унікальні природні та культурні місця для відпочинку. Вони визначають, які послуги будуть більш затребувані, стимулюючи місцевих власників житла та інші організації розробити свої пропозиції, які будуть заохочувати більше туристів. Також, туристи сприяють розвитку місцевої економіки, витрачаючи гроші на проживання, харчування, екскурсії та інші послуги. Їхній внесок є важливим для забезпечення сталого розвитку економічного зростання в сільськогосподарських районах.

Послуги зеленого туризму поділяються на основні та додаткові. До основних належать послуги з організації транспорту, розміщення та харчування туристів. Екскурсії, гіді, участь у народних обрядах, прокат автомобілів і побутове обслуговування — це додаткові витрати. Туристи можуть отримати різноманітні товари, крім нематеріальних послуг, таких як карти місцевості, народні сувеніри та туристичне спорядження.

Складовою частиною сільського зеленого продукту є:

- туристичні атракції місцевості (пам'ятники, цікаві архітектурні об'єкти, музеї, а також сільські жителі - їхня культура й звичаї);
- інфраструктура місцевості (гастронмічна база-ресторани, транспорт - таксі, автобуси, оренда автомобілів)
- доступність місцевості (кількість транспорту, дороги, аеропорти й порти, залізниця);
- імідж місцевості, що істотно впливає на підсвідоме бажання відвідати саме її;
- ціна, що залежить від безлічі факторів [13].

На наше глибоке переконання, складові частини зеленого туризму є важливими для того, щоб зробити цей тип відпочинку привабливим і ефективним. Кожна складова має свою роль і впливає на загальну туристичну продукцію. Відвідування музеїв, місцеві пам'ятки, ознайомлення з місцевими звичаями – це основні причини, через які туристи обирають місце для відпочинку. Так само і ресторани, кафе, наявність таксі, автомобілів – це добре розвинена інфраструктура, яка є необхідною для комфортного відпочинку.

Отже, зелений туризм надає основні послуги, такі як транспорт, житло та харчування, а також інші, такі як екскурсії та прокат автомобілів. Зелений продукт села включає туристичні атракції, інфраструктуру, доступність, імідж і цінову політику, які роблять село привабливим для туристів.

Сільський зелений туристичний продукт складається з наступних елементів:

- сімейні ресторани, таверни, кафе;
- спорт та відпочинок (наприклад: коні, велосипеди і так далі);
- сільськогосподарські продукти (наприклад: сир, вино, мед і так далі);
- продаж традиційних продуктів та сувенірів;
- відпочинок на природі;
- тренінги по збереженню природи [14, с. 71].

Ми вважаємо, кожен елемент є важливою складовою для розвитку зеленого туризму і має свій особливий внесок у цей процес. Туристи можуть спробувати

місцеву кухню та продукти, що вирощуються на місцевих фермах, у цих закладах. Це сприяє підтримці місцевих виробників і сільських господарств, стимулює розвиток туризму та підтримує традиційні рецепти. Активні види відпочинку в сільській місцевості, такі як верхова їзда, велосипедні прогулянки або піші прогулянки, дозволяють туристам насолоджуватися природою та красою місцевого ландшафту, одночасно зберігаючи його недоторканість. Традиційні продукти та сувеніри є частиною місцевої культури, а також забезпечують місцевих ремісників грошима та демонструють туристам місцеві традиції.

Кожна система, будь то виробнича, освітня чи інша, включаючи сільський зелений туризм, базується на основних принципах. Сільськогосподарський зелений туризм базується на наступних принципах:

- діалектичний дозволяє розглядати взаємодію різних факторів сільського зеленого туризму як причинно-наслідкові зв'язки та зв'язки, які відображають реальну ситуацію;

- системний розглядає сільський зелений туризм як систему, яка складається з різних елементів, які мають певну структуру та взаємозв'язки;

- історичний сільський зелений туризм розглядається як вид відпочинку, що розвивається в історичних умовах;

- пізнавальний цей принцип сільського туризму пов'язаний із загальнопізнавальною теорією пізнання, яка є методологічною основою для багатьох наук [15].

Тож, зелений туризм на селі включає сімейні ресторани, розваги, продукти сільського господарства та інші послуги. Цей підхід базується на принципах пізнання, історії, діалектики та системності. Ці принципи дозволяють розглядати його як взаємодію складових частин і розвиватися в історичному контексті.

Зелений туризм не вимагає значних капіталовкладень і забезпечує використання наявної інфраструктури сільських населених пунктів і помешкань сільських господарів. Це сприяє соціально-економічному розвитку села, а також відродженню та поширенню національних традицій і культури України [12, С. 89].

Найбільш пріоритетними регіонами України для розвитку сільського туризму є :

- Західний регіон (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька області);
- Південний регіон (Запорізька, Миколаївська, Херсонська області);
- Центральний і Північний регіони (Київська, Вінницька, Полтавська, Чернігівська області) [16, с. 15].

Тож, ми можемо побачити, що західна, південна, центральна та північна частини України вважаються найбільш перспективними для розвитку зеленого туризму. Ці регіони мають потенціал для розвитку туристичних об'єктів і послуг, заснованих на національних традиціях і культурі.

Отже, зелений туризм базується на кількох ключових принципах – це системний, діалектичний, історичний та пізнавальний. Згідно з цими принципами ми можемо розглядати його як складну систему, яка розвивалася протягом багатьох років і базується на взаємодії різних елементів. На нашу думку, для соціально-економічного розвитку сільських територій України зелений туризм є важливим компонентом. Так як він сприяє використанню наявної інфраструктури та ресурсів сільського господарства.

Ми вважаємо, що розвиток сільського зеленого туризму в Україні може бути вирішальним фактором для покращення економіки сільських районів, збереження та популяризації національних традицій і культури, а також підтримки соціального розвитку громад.

Зелений туризм в Україні має багато переваг, що робить його прибутком і корисним для суспільства та природи:

- зелений туризм є сегментом ресурсу для екологічно збалансованого розвитку, крім того, він ускладнює збереження та охорону унікальних екосистем, флори та фауни;
- розвиток зеленого туризму стимулює економіку регіону, сприяє розвитку місцевого бізнесу та відкриває нові можливості для місцевого населення;

– зелений туризм сприяє розвитку гармонійних міжкультурних відносин, допомагаючи туристам і місцевим громадам розуміти та ділитися своїми культурними досягненнями;

– туризм такого типу привертає увагу до проблеми сталого використання природних ресурсів і збереження природи. Зелений туризм забезпечує інтерес до природи, освіти та екологічну свідомість, формуючи відповідальне ставлення до оточуючого середовища.

Зелений туризм в Україні є перспективним напрямком розвитку, який пропонує низку важливих переваг. Туризм такого типу сприяє збалансованому розвитку, збереженню унікальних екосистем і розвитку економіки регіону, а також зміцнює зв'язки між культурами. Крім того, він активно привертає увагу до проблем сталого використання природних ресурсів, підвищуючи екологічну свідомість людей і заохочуючи їх проявляти екологічну відповідальність.

1.3. Роль зеленого туризму в соціальній сфері

Коли економіка прогресує, туризм може допомогти багатьом країнам перебороти або значно пом'якшити кризу, стимулюючи всі інші галузі. Завдяки унікальним природним, історико-культурним і трудовим ресурсам туризм в Україні може стати важливою частиною національної економіки. Але для цього їй потрібна державна підтримка та визнання її важливості на практиці. Всесвітня туристична організація стверджує, що «де розвивається туризм, відступає бідність». Це актуально для нашої країни. Наразі лише 8% населення України користуються послугами туристичних компаній. Частина населення або не має можливості повноцінного відпочинку та оздоровлення, або вона самостійно організовує свій відпочинок. Соціальний туризм є життєво важливим, після в Україні є багато соціальних показників життя.

Зелений туризм відіграє важливу роль у соціальній сфері, маючи значний вплив на соціальні зв'язки та добробут громади. Перше і найголовніше це створення робочих місць, так як зростання зеленого туризму зменшує безробіття та зайнятість

у місцевих громадах . Наступне це збагачення культурного спадку, оскільки туристи вивчають та цінують місцеву історію, традиції та культуру. Зелений туризм сприяє збагаченню культурного спадку та традиційних місцевих громад.

Також, зелений туризм сприяє фінансовій підтримці місцевих проектів та ініціатив, таких як освіта, охорона здоров'я та розвиток інфраструктури, які в основному сприяють підвищенню якості життя в регіонах. Не менш важливим є взаємодія між туристами та місцевими жителями і це сприяє вирішенню міжкультурних проблем і зміцненню соціальної гармонії, сприяючи розвитку розуміння та толерантності. Також зелений туризм сприяє розвитку місцевої інфраструктури та послуг, таких як готелі, ресторани, екскурсії та інші, що покращує життя місцевих людей.

Соціальний туризм спрямований на подорожі населення та відпочинок соціально вразливих груп для відновлення їх працездатності, фізичних і моральних сил. У Манільській декларації сказано, що «соціальний туризм – це ціль, до якої суспільство повинне прагнути в інтересах забезпечення менших громадян» [16].

Три основні принципи зараз лежать на основі соціального туризму (рис. 1.3)

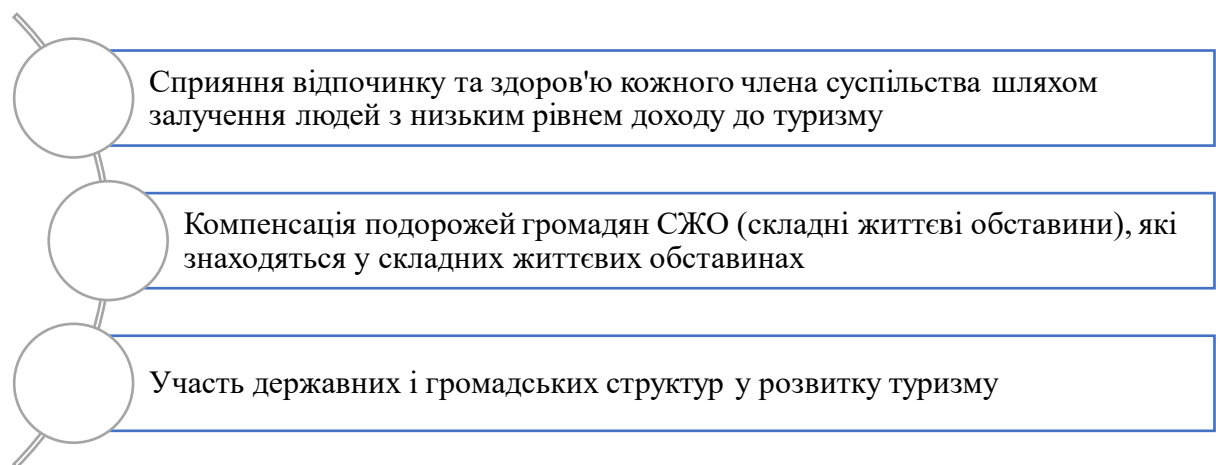

Рисунок 1.2 – Основні принципи соціального туризму

Джерело: складено автором на основі [16]

Можемо сказати, що впровадження цих принципів, мають важливе значення до більш справедливої та інклюзивної туристичної галузі. Кожен з принципів має свою позицію. Наприклад, сприяння відпочинку та здоров'ю для всіх – ідея залучення людей з низьким рівнем доходу до туризму важлива у розвитку

соціальної справедливості. Незалежно від фінансового стану, доступ до відпочинку та подорожей повинен буди універсальним. Тож, цей принцип покращує якість життя людей, які раніше не мали можливості подорожувати.

Другий принцип, компенсація подорожей громадян СЖО (складні життєві обставини) – є важливою формою соціальної підтримки визнання прав людей з обмеженими можливостями на повноцінний відпочинок. Цей принцип сприяє інклюзивному туризму та допомагає тим, хто зазнає труднощів у подорожах через певні обмеження. І третій принцип, участь державних і громадських структур – є життєво важливим для створення узгодженої політики та підтримки соціальних ініціатив. Співпраця між різними рівнями влади, бізнесом і громадянами може допомогти розробити та реалізувати програми, спрямовані на покращення соціальної відповідальності в туризмі. Загалом, ці принципи мають зробити туризм доступним і корисним для всіх верств суспільства, одночасно враховуючи потреби людей, які зазвичай мають обмежений доступ до подорожей. Таким чином туристичне середовище стане більш рівноправним.

У Швейцарії, Німеччині та Франції ця ідея використовується з використанням так званих відпускних чеків. Питання про те, які види туризму належать до категорії соціального туризму, залишаються дискусійним серед експертів. Найпростіше застосування за ознакою соціального віку. Насамперед це туризм для молоді, студентів і людей похилого віку.

В Україні не так багато систем хостелів, які є доступними для студентів у розвинених країнах світу. Зважаючи на те, що студентська молодь є найбільш подорожуючим сегментом у всьому світі, для розвитку системи молодіжного туризму в Україні потрібно зробити досить багато.

Туризм для людей похилого віку та туризм для людей з особливими потребами в нашій країні практично не розвивається. Натомість подорожей для людей похилого віку є масовими в розвинених країнах, і вони дуже популярні, конкуруючи з молодіжними подорожами. Люди з особливими потребами розраховують лише на достатньо обмежене санаторно-курортне лікування, а туристичний сектор, заклади гостинності та транспортна інфраструктура не готові

до цього. Коли ми розглядаємо перспективи розвитку соціального туризму, ми повинні пам'ятати, що він може бути фінансований і підтриманий з різних джерел, крім бюджету. Ці джерела включають доходи від туристичних та інших заходів соціального туризму, рентні платежі соціального туризму та добровільні внески юридичних та фізичних осіб, у тому числі іноземних, на підтримку соціального туризму [17].

На нашу думку, зелений туризм має вирішальне значення для соціальної сфери, так як має безліч переваг як для місцевих спільнот, так і для самих туристів. Туризм такого типу позитивно впливає не тільки на економіку та якість життя населення, а й на збереження культурний та природний спадок. Також не менш важливо те, що екологічний туризм дозволяє створювати нові робочі місця, що призводить до зменшення безробіття та підвищує доходи в таких галузях як ресторанного, готельного бізнесу, сільського господарства і так далі. Туризм також часто сприяє розвитку малих підприємств, що сприяє до стабільності та диверсифікації економіки.

Зелений туризм, як вже вище зазначалося, дозволяє зберегти культурну спадщину та розкрити особливості місцевого способу життя. Спробувавши страви національної кухні та оцінивши майстерність ручної роботи, туристи можуть повною мірою відчути місцевий спосіб життя, що сприяє збереженню місцевих традицій і відзначивши гордість мешканців за свою культуру.

Ще однією перевагою є те, що зелений туризм позитивно впливає на взаємодії між місцевим населенням та туристами, створюючи умови для обміну досвідом в цій сфері між людьми різних культур. Це покращує спільноти та міжнародні зв'язки.

Зелений туризм відіграє важливу роль у підвищенні свідомості та знань про навколишнє середовище. Зіткнувшись з природою, туристи стають більш зацікавленими в охороні навколишнього середовища та природних резерватів. Відвідування природних місць дозволяє людям на власному досвіді спостерігати унікальність і красу природи. Це підвищує обізнаність про те, наскільки важливо їх зберегти природу.

У наші дні, коли вплив людини на природу стає все більш явним та відчутним для довкілля, люди все частіше стають свідками своїх дій на навколишнє середовище, такі як забруднення повітря, води, знищення екосистем та зміни клімату, такі проблеми стають очевидними, бо їхні наслідки стають відчутними для багатьох людей і суспільства в цілому. Зелений туризм допомагає людям усвідомити свою відповідальність за збереження природи та поважати її.

Зрештою, зелений туризм має вирішальне значення для сталого розвитку, збереження культурної та природної різноманітності, підтримки місцевих громад і покращення якості життя.

На нашу думку, має значний вплив на соціальну сферу з різних перспектив. По-перше, зелений туризм допомагає зберегти та популяризувати культурну спадщину. Під час подорожі в екологічно чисті місця, туристи стикаються з місцевими звичаями, культурами та традиціями. Саме це сприяє збереженню та розвитку традиційних ремесел, які інакше можуть бути забуті або витіснені сучасними тенденціями. По-друге, збереження природи та екологічно чистого середовища є однією з основних цілей зеленого руху. Це стосується використання екологічно чистих технологій і практик у готелях, транспорті та інших частинах туристичної галузі. Це не лише сприяє збереженню природних ресурсів, але й забезпечує підтримку екосистем, що є основою для подальшого розвитку туристичної галузі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Основні показники розвитку туризму в Україні

Сьогодні люди працюють більше, ніж раніше, і темп життя, який вони ведуть, викликає стрес, який шкодить їхньому здоров'ю. Тому відпочинок важливий як для морального, так і для фізичного здоров'я. Отже, туризм стає все більш важливим для підтримки здоров'я та збалансованого життя. Подорожі дають можливість не лише фізично відпочити, а й відновити емоційний стан та насолодитися навколишнім середовищем.

Туризм також відкриває нові можливості для вивчення різних культур та традицій. Це в першу чергу допомагає розширити свій світогляд. Як вже вище зазначалось, подорож це чудова можливість для відновлення свого фізичного та психологічного стану, тому туризм може допомогти зберегти психічне здоров'я та впоратися зі стресом.

Тому, на нашу думку, туризм стає не просто відпочинком, а й необхідним елементом для збереження нашого фізичного та емоційного благополуччя в сучасних умовах життя.

Пандемія та воєнні дії, які Україна зазнала за останні роки, призвели до зменшення туристичного потоку. Через це дані ситуації негативно вплинули на здатність нашої країни використовувати свій туристичний потенціал на внутрішньому і міжнародному ринку, також воєнні дії та пандемія вплинула на структуру туристичної галузі.

Досить помітно зменшилася кількість іноземних туристів, які відвідували Україну. В наслідок цього, прибутки українських туроператорів і турагентів значно скоротилися, що призвело до зменшення податків і це негативно вплинуло на загальний стан економіки. Багато туристичних компаній, які працювали на окупованих територіях, були змушені припинити свою діяльність або перенести свої підприємства на безпечні території [20].

На наше глибоке переконання, дійсно, сучасні загрози нашої країни, такі як війна та пандемія, значно вплинули на туристичну індустрію України та стали перешкоджати її розвитку. Велика кількість туристів скасували подорожі через пандемію та воєнні дії, що призвело до значного зниження туристичного потоку в країні.

Також це вплинуло і на соціальну сферу України. Пандемія викликала загрози для здоров'я, а війна вплинула на психологічний стан громадян. Зменшення туристичного потоку призвело до скорочень робочих місць у туристичній галузі. Зменшились податкові надходження і так далі.

У 2020 році було 1561 юридичних осіб і 2306 фізичних осіб – турагентів, які працюють в туристичній сфері в різних регіонах України (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Кількість туроператорів та турагентів за регіонами

Регіони	Кількість туроператорів та турагентів - юридичних осіб		З них				Кількість турагентів фізичних осіб - підприємців	
			туроператори		турагенти			
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Україна	1797	1561	538	452	1259	1109	1561	2306
м. Київ	865	750	361	313	504	437	750	273
Дніпропетровська область	111	109	15	15	96	94	109	322
Львівська	134	97	61	38	73	59	97	168
Південний регіон	151	120	18	14	133	106	120	217
Частка південних областей (%)	8,4	7,6	3,3	3,1	10,6	9,6	9,6	9,4

Джерело: складено автором на основі [21]

Тож, можемо побачити, що кількість юридичних осіб в 2020р., в порівнянні з 2019 р. зменшилася з 1797 до 1561. А от кількість фізичних осіб в 2020 році збільшилась на 745 осіб. Основною причиною зменшення туроператорів та турагентів була пандемія.

У 2020 році в Україні діяли 452 туроператори, з яких 313 були в Києві, 15 на Дніпропетровщині, 38 у Львові, 14 в південних областях, а решта в інших областях. Тож, частка загальної кількості туроператорів південних областей становить 3,1%.

У 2020 році в країні діяли 1109 турагентів, з них 437 були розміщені в Києві, 94 на Дніпропетровщині, 59 у Львові, 106 в південних областях та решта в

інших областях. Тож, в південному регіоні за рік зменшилася кількість турагентів з 133 до 106.

Таким чином, у південних областях дуже мала кількість підприємств, а тенденції до зниження є негативним явищем і це свідчить про кризи, закриття підприємств, зниження прибутковості та доходів.

Пандемія стала головною причиною закриття туристичних підприємств і Україні в 2020 році. У 2019 році юридичні особи – туроператори та турагенти мали в обслуговуванні 5320 тис. туристів, але у 2020 році їх було лише 1957,4 тис. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Кількість туристів, обслуговуваних туроператорами та турагентами, осіб

Показники	Усього		У тому числі обслуговані			
			Туроператорами		Турагентами	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Юридичні особи-підприємці						
Кількість обслуговуваних туристів						
усього	5319952	1957410	3134115	1412851	2185837	544559
у тому числі						
іноземних туристів	83703	11773	37896	8369	45807	3404
візних туристів	4786594	1758107	2759735	1275653	2026859	482454
внутрішніх туристів	449655	187530	336484	128829	113171	58701
Фізичні особи-підприємці						
Кількість обслуговуваних туристів						
усього	812145	402868	x	x	812145	402868
у тому числі						
іноземних туристів	3137	191	x	x	3137	191
візних туристів	738272	367595	x	x	738272	367595
внутрішніх туристів	70736	35082	x	x	70736	35082

Джерело: складено автором на основі [21]

Тож, можемо побачити, що кількість туристів, які отримували послуги від фізичних осіб в 2020 році, зменшилися вдвічі з 812 тис. до 402 тис. осіб. Виїзні туристи мають значну перевагу в структурі туристів, причому їх частка у категорії юридичних осіб становить аж 89,8% (рис. 2.1). Внутрішні туристи звертались 9,6% до юридичних осіб у загальній структурі і лише 0,6% – іноземні туристи.

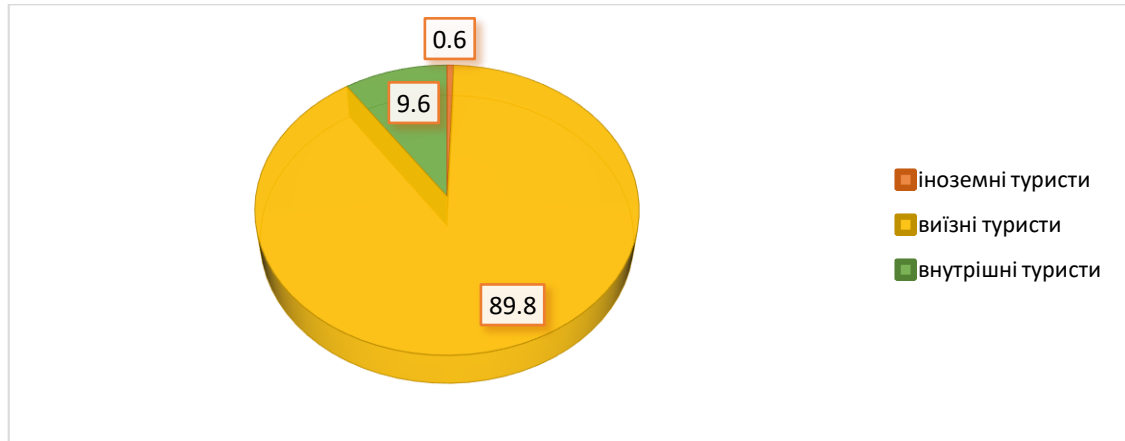

Рисунок 2.1 – Частка туристів, які були обслуговувані юридичними особами в 2020 році в Україні, осіб.

Джерело: складено автором на основі [21]

Розглянемо туристів, які звертались до фізичних осіб в 2020 році (рис. 2.2).

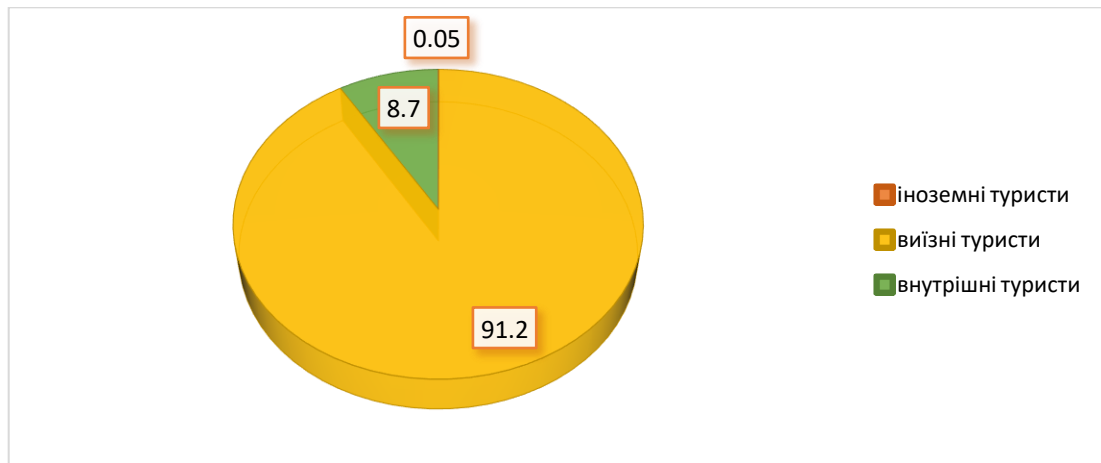

Рисунок 2.2 – Частка туристів, які були обслуговувані фізичними особами в 2020 році в Україні, осіб.

Джерело: складено автором на основі [21]

Серед туристів, які звертались до фізичних осіб в 2020 році, виїзні туристи також мають найбільшу перевагу серед всіх, їхня частка становить аж 91,2%. Іноземні туристи мають найменшу частку – 0,05%, а внутрішні туристи – 8,7%

Отже, можемо зробити висновок, що виїзні туристи переважають в даних структурах туристичних потоків, і це означає те, що Україна має низький рівень привабливості для іноземців. Тож, слід розвивати внутрішній туризм, щоб залучати до туристичних подорожей іноземців.

Потрібно провести дослідження структури туристів з метою та видами туризму (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Мета поїздки та види туризму туристів, обслуговуваних турагентами та туроператорами в 2020 році, осіб

Показники	Усього	У тому числі (мета поїздки)					
		ділова, навчальна, служба	відпочи нок	лікуванн я	спортив ний туризм	спеціалі зований туризм	інші
Юридичні особи							
Кількість туристів	1957410	59627	1871767	14603	1165	4557	5691
у тому числі були обслуговувані							
туроператорами	1412851	30212	1371694	6144	755	3306	740
турагентами	544559	29415	500073	8459	410	1251	4951
з них							
іноземців	11773	481	8444	232	256	2304	56
внутрішніх туристів	187530	45057	121628	13729	573	2225	4318
Фізичні особи – підприємці							
Кількість туристів, обслуговуваних турагентами	402868	1571	397504	3318	373	27	75
з них							
іноземців	191	х	152	39	х	х	х
виїзних туристів	367595	998	366212	94	189	27	75
внутрішніх туристів	35082	573	31140	3185	184	х	х

Джерело: складено автором на основі [21]

Можемо побачити, що юридичні особи обслужили 1 957,4 тис. осіб в 2020 році, з них 1 871,8 тис. осіб придбали тур з метою відпочинку, з них 59,6 тис. осіб – з метою навчальною, діловою. З метою лікування – 14,6 тис. осіб, 1165 осіб подорожували з метою спортивного туризму і 4557 осіб отримали путівку з метою спеціалізованого туризму.

Що стосується фізичних осіб – підприємців, в них трішки інша структура придбання туристичних послуг. Загальна кількість туристів, які зверталися до них становить 402,9 тис. осіб, з них метою ділового, навчального туризму отримали тур 1571 осіб, з них мали мету відпочинок – 397,5 тис. осіб, з них обрали лікувальний туризм – всього 375 осіб і найменше отримали путівку з метою спеціалізованого туризму – 27 осіб.

Отже, як висновок, можемо сказати, що це вказує на нелогічну і нераціональну структуру попиту на види туристичних послуг і це може негативно впливати на розвиток туристичної галузі в нашій країні.

Розглянемо туристів, які звертались до юридичних осіб в 2020 році (рис. 2.3).

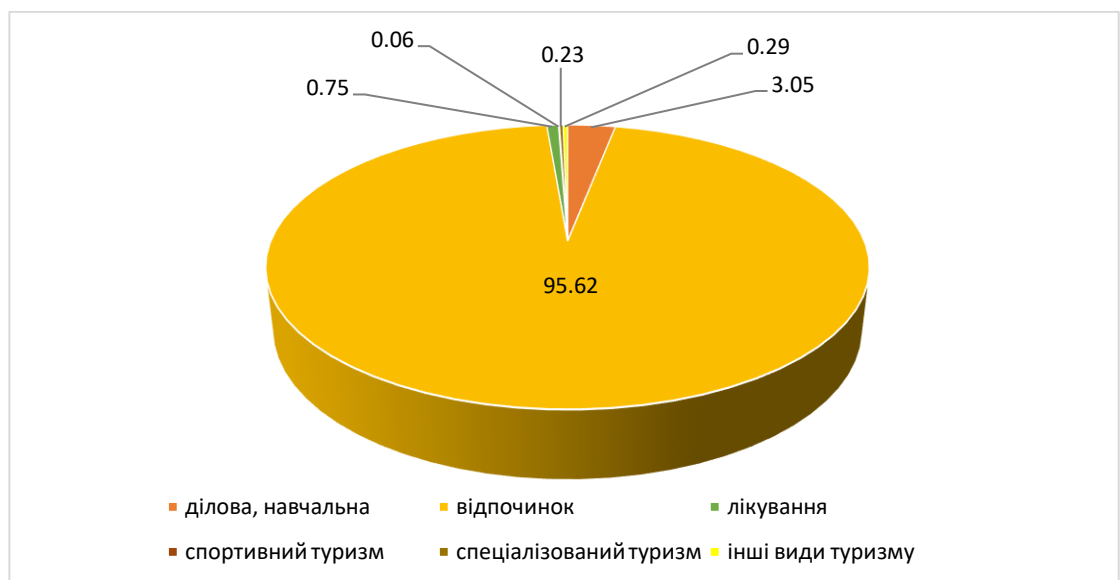

Рисунок 2.3 – Частка туристів, обслуговуваних юридичними особами у 2020 році в Україні, осіб

Джерело: складено автором на основі [21]

Тож, можемо побачити, що 95,62% туристів обирали мету туризму відпочинок, 3,05% – обрали путівку з діловою метою, лікувальний відпочинок обрали – 0,75%, спеціалізований туризм – 0,23%, а найменше обрали путівки з метою спортивного туризму – всього 0,06%. Отже, слід зазначити, що вітчизняні туристичні компанії недостатньої уваги приділяють видам туризму, які приносять більше доходу і створюють позитивну репутацію для країни.

За січень-червень 2023 року туристичний збір в Україні склав 85 млн. грн, у 2021 році бюджетні надходження становили лише 69 млн. грн. Гості готелів, баз відпочинку та багатоквартирних будинків сплачують туристичний збір відповідно до кількості днів проживання, ця сума надходить до обласного бюджету. Київ увійшов до п'ятірки регіонів, які сплачують найбільше туристичних зборів (рис. 2.4).

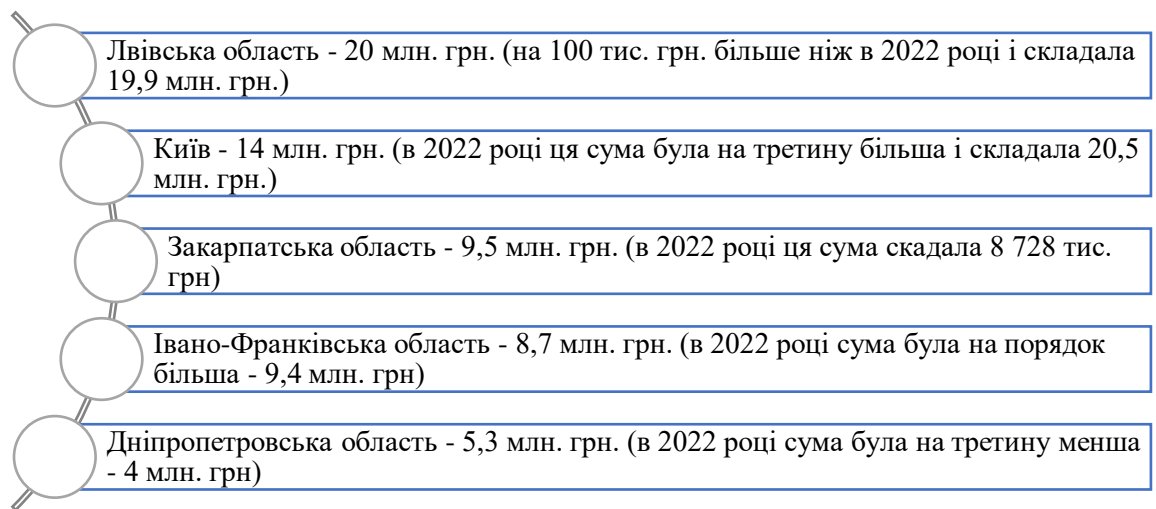

Рисунок 2.4 – Регіони, які отримали найбільше коштів в туристичних зборах

Джерело: : складено автором на основі [22]

За статистичними даними, представленими Державним агентством розвитку туризму, у 15 регіонах України зафіксовано значне зниження цін на розміщення в готелях. Найбільше зниження, що було очікувано через війну в Україні, було зафіксовано в таких регіонах країни [23] (рис.2.5).

Рисунок 2.5 – Області з найбільшим зниженням туристичних зборів

Джерело: : складено автором на основі [23]

Значне зниження також зафіксовано у Івано-Франківській (3%), Хмельницькій (6%), Чернігівській (11,5%), Кіровоградській (18,5%), Тернопільській (20%), Харківській (23,5%), Київській (29%), Одеській (33%), Черкаській (35%), та Запорізькій (40%) областях [22,23].

Досвід інших країн світу у сфері туризму, зазначає, що розвиток спеціальних видів туризму є необхідним, для того, щоб забезпечити зростання туристичних потоків зовнішніх і внутрішніх. Так як це сприятиме зростанню доходів туроператорів і турагентів, ну і звичайно, це призведе до збалансування та комплексного розвитку національного та регіонального туризму.

Всі ми знаємо, що Україна має величезний потенціал для зеленого та іншого туризму. Але нам потрібна велика кількість інвестицій та інтеграції. Даний аналіз довоєнного розвитку туристичної галузі свідчить про те, що існує необхідність удосконалення самої структури туризму та розробити комплексний підхід до туризму. Це також передбачає використання природних ресурсів, інфраструктури і так далі.

Важливість та потенційні можливості зеленого туризму в Україні продемонстровані основними показниками його розвитку. В післявоєнний період слід збільшити кількість екологічних об'єктів і природних резерватів в Україні. Збільшення кількості таких туристичних місць підвищує інтерес не тільки місцевих і іноземних туристів до природної краси України. Збільшилася кількість інфраструктури для зеленого туризму. Так як, розвиток екологічно чистих готелів, кемпінгів, туристичних маршрутів та інших об'єктів стає важливим фактором привабливості для любителів природного відпочинку. Не менш важливим є державна допомога, якої бракує в цій сфері, тож слід збільшити участь влади для створення сприятливого становища для зеленого туризму та сприяти залученню інвестицій для розвитку туристичної галузі. Якщо ми хочемо, щоб туризм був стійким і відповідальним, нам потрібно навчити іноземних туристів і місцеве населення освітою про екологію.

2.2. Оцінка стану зеленого туризму в Україні

Зростання інтересу до зеленого та природо-зорієнтованого туризму свідчить про те, що туристи сучасного часу все більше цінують зв'язок з природою та прагнуть проводити свої відпустки в місцях, які є екологічно чистими та природними. Це може бути результатом зростання свідомості щодо збереження навколишнього середовища та прагнення до сталого та екологічно свідомого туризму.

Крім того, є значним трендом зосереджуватися на власному фізичному та духовному здоров'ї. Це свідчить про зростання уваги до здорового способу життя та прагнення підтримувати фізичне та розумове благополуччя. Відпочинок на природі, участь у спортивних, пригодницьких та екстремальних видах туризму стає не лише способом розваги, але й засобом підтримки здоров'я та гармонії емоцій.

Ці тенденції показують зміни в попиті на туристичні послуги, а також загальний рух суспільства до більш здорового та свідомого способу життя. Туризм такого типу може сприяти розвитку регіонального туризму, зокрема в природних

резерватах та екологічно чистих районах, сприяючи збереженню та розвитку цих місць.

У кожній області країни є різноманітні бази та об'єкти розміщення. У 2019 році налічувалося 4115 одиниць колективних засобів розміщення, з яких 2474 — готелі та аналогічні засоби розміщення, а 1641 — спеціалізовані засоби розміщення [27]. Наразі екотуристи переважно проживають в екоготелях, які зараз дуже популярні. Розширення мережі екоготелів призводить до припливу нових туристів і збільшення фінансування регіональних бюджетів. Згідно з рейтингом, проведеним у 2019 році, Україна посідає 21 місце в міжнародній сертифікаційній програмі «GreenKey», поряд зі Швецією та Іспанією, які мають лише 8 сертифікованих екоготелів (табл. 2.4) [29].

Таблиця 2.4 – Готелі, які отримали екологічну сертифікацію "GreenKey" в 2019 р.

Місцезнаходження	Кількість еко-готелів	Назва еко-готелів	Ціна за ніч в євро
М. Київ	5	Radisson Blu Hotel	111,75
		Екодім «Maison Blanche B&B»	36
		Park Inn by Radisson	94
		Inter Continental Hotel	85
		Hotel Galera	35
Київська область	2	Екодім «Maison Blanche»	25
		Екодім «Maison Blanche» (Митниця)	32
Івано-Франківськ	1	Radisson Blu Resort Bukovel	100

Джерело: : складено автором на основі [29].

Ресурсною базою сільського зеленого туризму є рекреаційно-туристичні ресурси природно-заповідного фонду (ПЗФ). Згідно з чинним законодавством, Природно-заповідний фонд України включає природні території суші та водного простору, які мають унікальні природоохоронні, наукові, художні та рекреаційні значення, серед інших цілей.

В Україні 8633 території та об'єкти природно-заповідного фонду - це 6,8 % площі країни. У складі природно-заповідного фонду - 5 біосферних заповідників, 19 природних заповідників, 53 національних природних парки (рис. 2.6) [30].

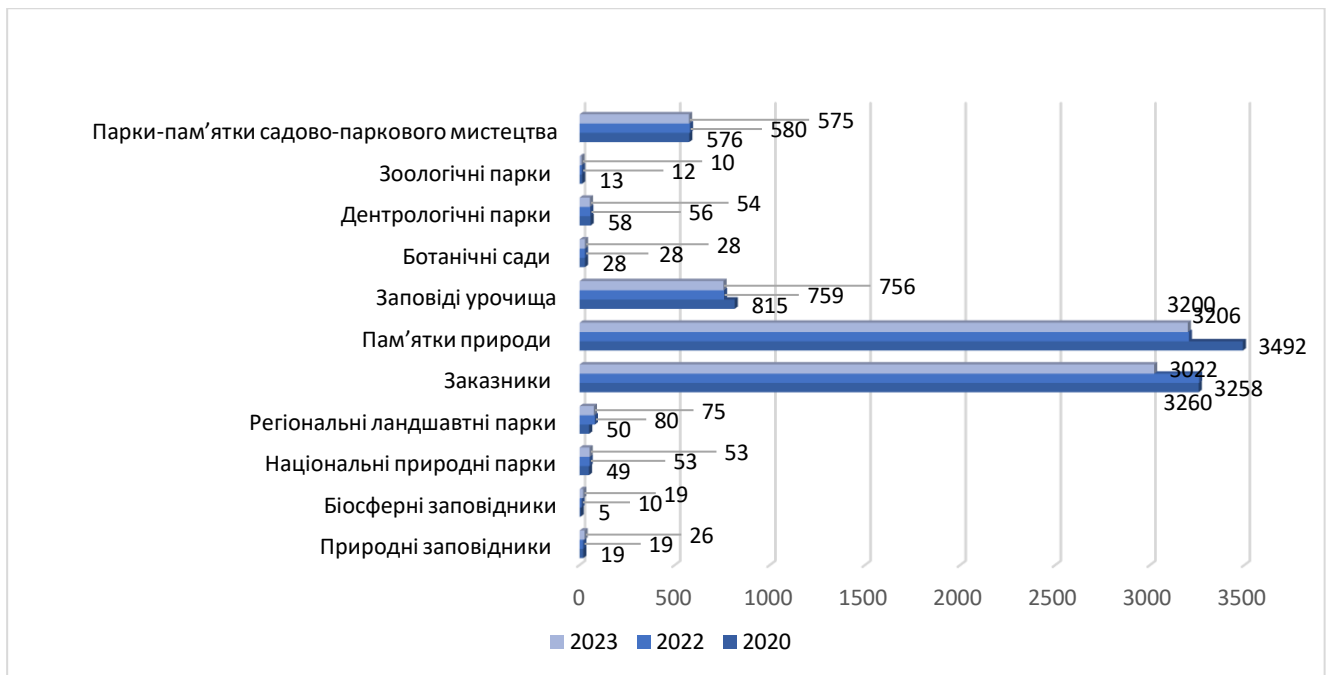

Рисунок 2.6 – Об'єкти природно-заповідного фонду України

Джерело: : складено автором на основі [30-32].

Отже, можемо побачити, що природні та ботанічні сади не були знищені або закриті по певним обставинам протягом 2020-2023 років. Значних змін зазнали регіональні ландшафтні парки, за період 2020-2022 було відкрито близько 30 парків а от в 2023 можемо побачити, що було знищено через війну або закрито по певним обставинам 5 паркових зон, заповідні урочища в 2020 було 815 (лісових, степових, болотних) цілісних ландшафтів, а в період 2022-2023 роках були зачинені або знищені 53 об'єкта. За період 2022-2023 років було знищено понад 280 пам'яток природи.

Ресурсна база об'єктів ПЗФ достатньо велика як на місцевому рівні, так і на загальнонаціональному, що надає усі можливості для розвитку екологічного туризму в усіх регіонах України. Завдяки проведеному аналізу, ми визначили найбільшу кількість природно-заповідних територій в країні. Серед них Чернігівська область, яка налічує 668 одиниць землі, Тернопільська область, яка налічує 602 одиниць землі, Черкаська область – 541 одиниць, Хмельницька область – 522 одиниць землі та Закарпатська область, налічує 466 одиниць (рис. 2.7) [32].

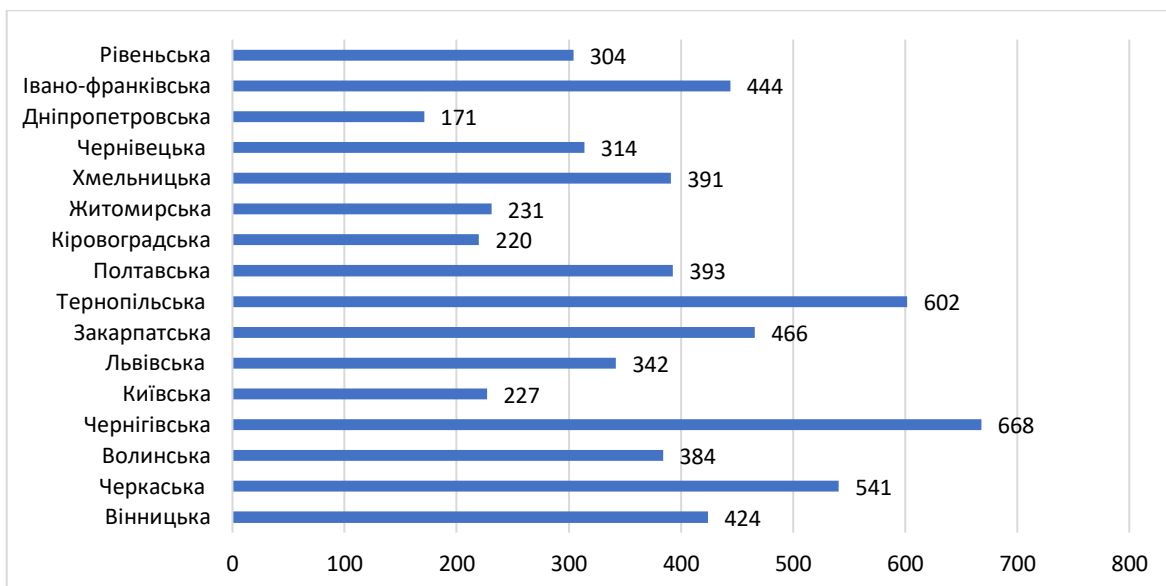

Рисунок 2.7 – Кількість природно-заповідних територій в Україні, станом на 2023 р., од.

Джерело: : складено автором на основі [31].

Отже, можемо побачити, що в Дніпропетровській області найменше природно-заповідних територій – 171 од., Кіровоградська область має 220 од., Київська – 227 од. Найбільше в Чернігівській та Тернопільській областях.

На основі статистики Державної служби статистики України, Національної туристичної організації України, Асоціації сільського туризму України, щодо розвитку зеленого туризму за 2022-2023 роки спостерігається негативна тенденція. У 2023 році загальна кількість садиб, які надавали туристичні послуги, зменшився на 2 од., проти 377 в 2022 р. (табл.2.5)

Таблиця 2.5 – Динаміка розвитку зеленого туризму в Україні

Рік	Площа садиб, м ² всього	Чисельність садиб, од.	Середня місткість садиб, місць	Чисельність розміщених осіб
2022	72105,3	377	14,5	39412
2023	66125,6	375	13,8	49955
Різниця від 2023 до 2022	-5979,7	-2	-0,7	10543

Джерело: : складено автором на основі [21,33,34].

Можемо побачити, що загальна площа зменшилась на 5979,7 тис. м² і склала 66125,6 тис. м². В 2023 році кількість розміщених збільшилась на 10543 осіб, але середня місткість сільських садиб зменшилась на 0,7 місць.

Сучасний підхід до управління туристичною діяльністю в регіонах не є достатнім для забезпечення стійкого розвитку зеленого туризму. На нашу думку, в Україні є великий потенціал для розвитку зеленого туризму в майбутньому, так як середній потенціал його становить 60%, якщо порівнювати його з іншими країнами, то в Туреччині туристичний потенціал становить 38,4%, в Греції – 35%, в Франції та Іспанії – більше 50%. Тож, це означає, що природно-рекреаційний потенціал країни не використаний в туристичних цілях. Тому слід розвивати туристичний напрям зеленого туризму з метою відродження сільських територій.

Світова туристична організація підкреслила, що туризм має зростати аж на 30% щорічно. Інвестиції в зелену туристичну індустрію сприятимуть росту економіки та створенню нових робочих місць. Тим не менш, експерти вважають, що ефективне управління туризмом в Україні наразі не досягнуте, і важливо враховувати як позитивні, так і негативні наслідки процесу. Розвиток зеленого туризму може покращити умови життя та добробут місцевого населення. Але як підприємницька діяльність, сільський зелений туризм розвивається досить неоднорідно в різних регіонах України (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Розвиток зеленого туризму за регіонами України в 2022 році

Регіон (область)	Кількість садиб, одиниць	Середня місткість садиб, місць	Кількість розміщених, осіб
Чернігівська	15	22	4207
Вінницька	1	12	30
Івано-Франківська	184	12	22935
Черкаська	7	7	289
Волинська	1	15	2751
Львівська	30	14	8316
Чернівецька	10	16	5207
Хмельницька	11	23	4302
Закарпатська	10	22	1628
Полтавська	4	9	172
Миколаївська	1	15	19

Джерело: : складено автором на основі [21,33,34].

Тож, як ми можемо побачити, що в Івано-Франківській та Львівській областях найбільш розширена мережа гостьових будинків. Потужні громадські організації, які вносили пропозиції та отримували грантову допомогу від місцевої

влади, були причиною кращої взаємодії органів влади на різних рівнях. Найменше садіб в Миколаївській, Волинській, Полтавській та Вінницькій областях.

Культурні та історичні цінності, їхнє розташування залежить від природних умов та місцевих звичаїв. При цьому варто зауважити, що деякі підприємства зеленого туризму не реєструють свою діяльність офіційно, що унеможлиблює їх висвітлення в статистичній інформації. Насамперед це результат нестабільної політичної та економічної ситуації в країні. Крім того, слід зазначити, що діючі в Україні стандарти та правила для готельного та туристичного бізнесу не адаптовані до сільських господарств.

Тож, існують такі, основні проблеми розвитку зеленого туризму в Україні (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Основні проблеми розвитку зеленого туризму в Україні

Проблема	Опис
Незадовільний стан транспортної інфраструктури	Туристи, стикаються з труднощами через погану логістику та відсутність зручного транспорту до сільської місцевості.
Відсутність відповідної нормативно-правової бази	Через не врегульовані законодавчі акти, які стосуються зеленого туризму, перешкоджають його розвитку та збільшенням інвестицій.
Відсутня статистика зеленого туризму як окремої категорії досліджень	Діяльність у сфері зеленого туризму не відокремлюється в статистичних дослідженнях, що ускладнює аналіз та планування розвитку галузі.
Нестабільна політична ситуація	Політична нестабільність в країні відлякує потенційних туристів та інвесторів.
Дефіцит інформаційних матеріалів про зелений туризм в Україні	Обмежена кількість інформаційних ресурсів, присвячених зеленому туризму обмежує можливість туристам дізнатися про цей вид туризму.
Низький рівень розвитку та покращення туристичного іміджу України	Слабкий туристичний бренд України на міжнародному ринку зменшує інтерес туристів.
Відсутність активного розширення або просування національного туристичного продукту	Немає ефективних стратегій для просування зеленого туризму в Україні на міжнародних і внутрішніх ринках.
Малий відсоток готелів і місць для тимчасового проживання, які відповідають світовим стандартам	Недостатньо готелів та інших закладів розміщення, які б відповідали міжнародним стандартам якості та обслуговування.
Відсутність сформованих маршрутів і програм для різних категорій туристів	Недостатньо розроблених маршрутів та програм, що орієнтовані на різні категорії туристів.
Недостатня кількість детальної інформації про місця проведення зелених турів і програм	Відсутність доступної інформації про туристичні маршрути та програми ускладнює планування та проведення відпусток.

Джерело: складено автором на основі [36-37, с.734]

Індустрія туризму має значний вплив на розвиток та економіку країни, але український туризм розвивається погано в порівнянні з іншими державами. Це може бути результатом багатьох факторів від політичної ситуації в країні до поганого обслуговування туристів.

Тож, як висновок можемо сказати, що як наслідок, неефективне управління зеленим туризмом обмежує надходження грошових активів до бюджету країни, не сприяє збільшенню робочих місць для громадян країни, не виховує екологічну культуру серед населення країни та не дозволяє туристам ефективно використовувати потенціал країни. Усвідомлення того, що сільський зелений туризм є важливим структурним елементом сталого розвитку сільського зеленого туризму та сільських територій, допоможе вирішити проблеми та усунути перешкоди на шляху становлення та розвитку цього виду туризму.

Екологічний, економічний, соціокультурний і політичний стан зеленого туризму в Україні відображають його стан. Давайте розглянемо кілька важливих моментів і дійдемо висновку:

- уявлення про відпочинок і підтримку навколишнього середовища змінюються, тому зростає інтерес до мандрівок, орієнтованих на природу;
- Україна має великий потенціал для зеленого туризму, оскільки вона має велику кількість ресурсів для відпочинку та природно-заповідного фонду. Тож, це може підвищити зелений туризм в усіх регіонах країни;
- зелений туризм має багато можливостей, але його розвиток стримує низка проблем. До них відносяться недостатня інфраструктура, низький рівень сервісу та відсутність відповідної державної стратегії;
- через нестабільність політичних і економічних обставин більшість підприємств зеленого туризму в селі працюють неофіційно. Це може призвести до того, що потенціал галузі буде недооцінений і це також може призвести до обмежень у розвитку галузі.
- зелений туризм може допомогти сталому розвитку сільських районів, збереженню природи та створенню нових робочих місць.

Отже, зелений туризм в Україні має величезний потенціал для зростання, незважаючи на численні перешкоди. Щоб реалізувати цей потенціал, держава повинна вжити широких заходів у сфері політики, покращити інфраструктуру та якість обслуговування, а також змінити уявлення про Україну як привабливого місця для екологічної мандрівки.

2.3. Соціальні переваги зеленого туризму

Враховуючи загострення конкуренції на національному та світовому ринках туристичних послуг, а також постійні зміни економічних, організаційних та інших умов діяльності, розвиток та удосконалення конкурентоспроможності різних суб'єктів туристичної діяльності є однією з найбільш важливих проблем у сучасних умовах господарювання. Таким чином, конкурентоспроможність підприємства є одним із найважливіших факторів соціальної безпеки. Окремі туристичні підприємства та підприємства сільського зеленого туризму, зокрема, багато у чому залежить від наявності власних переваг.

Процеси формування конкурентних переваг важливі та пов'язані між собою з процесами ефективного функціонування та розвитку зеленого туризму, які впливають на соціально-економічну безпеку [38] (рис. 2.8).

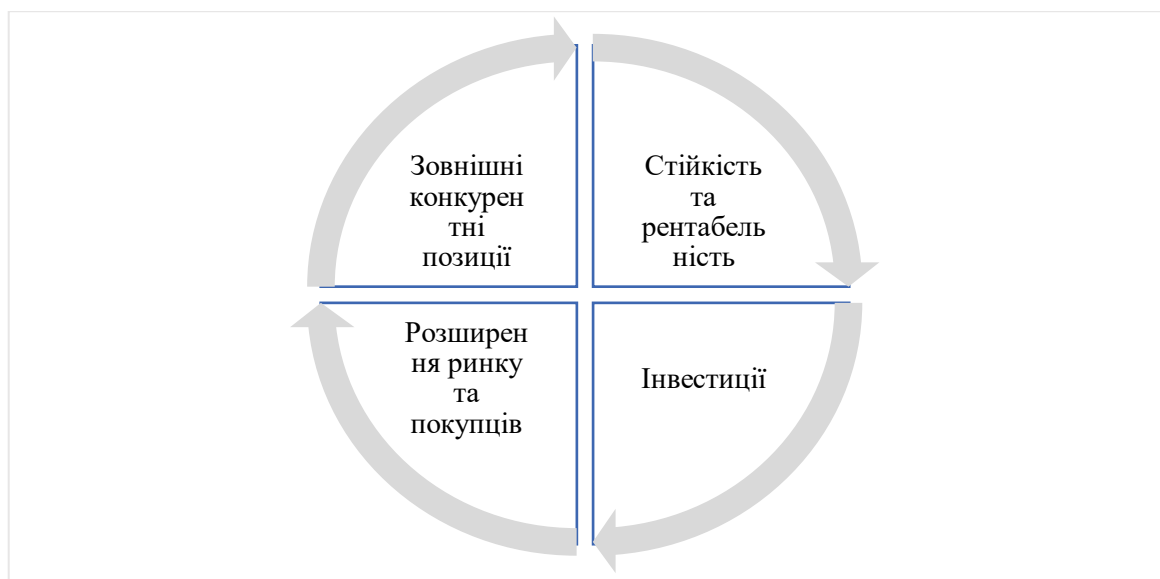

Рисунок 2.8 – Процеси ефективного функціонування та розвитку зеленого туризму
Джерело: складено автором на основі [38]

Давайте розглянемо їх детальніше, стійкість та рентабельність – для зеленого туризму важливо зберігати конкурентоспроможність, щоб залишатися стійкими та прибутковими в довгостроковій перспективі. У результаті задоволені туристи частіше повертаються, що в кінцевому результаті призводить до залучення нових туристів і до утримання існуючих.

Зовнішні конкурентні позиції – для підвищення конкурентоспроможності підприємств зеленого туризму в сільській місцевості необхідно покращити їхні зовнішні конкурентні позиції. Розвиток унікальних туристичних пропозицій, покращення обслуговування та формування позитивного іміджу можуть бути прикладами цього.

Розширення ринку та туристів – сільськогосподарський зелений туризм має розглядати можливості розширення свого ринку та приваблювання нових туристів, щоб досягти соціально-економічної безпеки. Це можна досягти за допомогою реклами, розширення послуг або створення нових туристичних товарів.

Інвестиції для сталого розвитку сільського зеленого туризму необхідно надати ресурси для реінвестування. Це передбачає залучення інвесторів, збільшення доходів та фінансової стабільності.

Загалом, для суб'єктів зеленого туризму збільшення конкурентних переваг є стратегічно важливим аспектом, оскільки це допомагає забезпечити соціальну та економічну стабільність.

Коли мова йдеться про «конкурентну перевагу» зеленого туризму в сільській місцевості, це означає, що ці місця вміють робити щось особливе або краще, ніж інші місця, щоб привертати туристів. Це може бути результатом особливих туристичних пропозицій, кращого обслуговування або інших переваг, які роблять їх привабливішими.

Створення такої переваги - це як створення плану, який допомагає цим місцям виділятися і вигравати у конкурентній боротьбі за увагу туристів. Завдяки цьому плану вони отримують більше відвідувачів, більше доходів і розвиваються швидше ніж інші. Це важливо для стабільності та безпеки цих місць, а також для

залучення туристів. Вони досягають успіху в конкуренції, що дозволяє їм залишатися сильними та розвиватися в майбутньому [39, с. 106].

Конкурентні переваги поділяються на внутрішні та зовнішні. Зовнішні переваги роблять компанію кращою на ринку, задовольняючи потреби клієнтів. Це включає інновації, якість товарів, обслуговування, імідж компанії та знання клієнтів. Внутрішні переваги - це те, що допомагає компанії конкурувати у ціновому плані. Це стосується організаційних і виробничих «фішок», таких як технології, продуктивність, економія і так далі. Аналіз конкурентних переваг у сільському зеленому туризмі — це оцінка сильних сторін і можливостей підприємства за допомогою інструментів, які допомагають зрозуміти його стан на ринку [39].

З численними соціальними перевагами зелений туризм сприяє розвитку спільнот і покращенню якості життя місцевого населення. Зелений туризм має ряд соціальних переваг, наприклад:

1. Зелений туризм сприяє створенню нових робочих місць у сферах гостинності, екскурсій, ресторанів і ручної роботи. Це сприяє зменшенню безробіття та розвитку місцевої економіки.

2. Зелений туризм сприяє розвитку малих і середніх підприємств, таких як ресторани, готелі, художні галереї та ремесла. Це підвищує різноманітність економічної діяльності та створює більше можливостей для підприємницької діяльності.

3. Зелений туризм сприяє збереженню та просуванню культурного багатства місцевого населення. Туристи вивчають звичаї, мистецтво, мову та багато іншого, щоб допомогти зберегти культуру для наступних поколінь.

4. Зелений туризм сприяє взаємодії різних культур і обміну досвідом. Це сприяє вирішенню міжкультурних і міжнаціональних розбіжностей і допомагає створювати спільноти, де люди поводяться добре один з одним.

5. Зелений туризм сприяє підвищенню свідомості та знань про екологію. Коли туристи взаємодіють з природою, вони стають більш освіченими та відповідальними щодо проблем, пов'язаних з навколишнім середовищем.

6. Зелений туризм може допомогти покращити інфраструктуру, надаючи місцевим жителям кращі умови проживання та послуги.

Соціальна сфера в зеленому туризмі відіграє важливу роль, оскільки він приносить значні переваги туристам, місцевим жителям і суспільству в цілому. По-перше, вона дозволяє туристам і місцевим жителям взаємодіяти. Це сприяє обміну культурному досвіду, толерантності та взаємному розумінню, що збагачує спільноти та покращує відносини між країнами. По-друге, зелений туризм дає місцевим людям можливість навчатися та працювати. Розвиток туризму може створити нові робочі місця, зокрема в сферах обслуговування і тому подібному, пов'язаних з навколишнім середовищем. По-третє, він сприяє збереженню культурних і традиційних цінностей. Зелений туризм дозволяє туристам зануритися в місцеві традиції, спробувати національну кухню та взаємодіяти з місцевим населенням, що сприяє збереженню традицій і гордості за свою культуру.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Виклики та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні

У сучасному стані сільського зеленого туризму в Україні є багато проблем, які перешкоджають його повноцінному розвитку. Недосконала нормативно-правова база є однією з найважливіших проблем, яка ускладнює розуміння правових аспектів і створює невизначеність серед учасників цього ринку. Крім того, можливості залучення туристів можуть бути обмежені низьким рівнем розвитку сільської інфраструктури та відсутністю необхідних послуг [40].

Як уже зазначалося, проблеми на законодавчому рівні можуть створити значні перешкоди для розвитку зеленого туризму в сільській місцевості. Законодавство України щодо туризму в основному складається з Конституції України, Законів України «Про туризм» і «Про особисте селянське господарство», а також інших непрямих законів. Закон України «Про туризм» [40] визначає різні види туризму, такі як дитячий, молодіжний, сімейний, похилий вік, інвалідний, культурно-пізнавальний, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), підводний, гірський, пригодницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний тощо.

Недосконала нормативно-правова база викликає невизначеність серед учасників ринку та обмежує їхні можливості. Відсутність чіткої законодавчої бази для сільського зеленого туризму ускладнює розуміння правових аспектів галузі та може викликати непевність у підприємців і інвесторів. Розвиток сільського зеленого туризму та залучення нових інвестицій потребує вдосконалення законодавства.

На нашу думку, законодавча база є критично важливою для розвитку зеленого туризму. Це не лише встановлює “правила гри” для даного бізнесу, але й регулює захист природи, безпеку туристів і залучення інвестицій в інфраструктуру.

Чітке та прозоре законодавство полегшує інвестиції та розвиток бізнесу в галузі. Крім того, належна правова база сприяє стабільності та розвитку сільських територій, запобігаючи конфліктам між місцевими громадами, підприємцями та державними органами. Таким чином, покращення законодавства, що стосується зеленого туризму, є важливою умовою успіху зеленого туризму в Україні та впровадження сталих і екологічно чистих туристичних практик.

Обмеження інтересу до сільського зеленого туризму може статися в майбутньому, якщо його недостатньо популяризувати як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку. Крім того, немає системи оцінки якості послуг, тому важко гарантувати, що відвідувачі матимуть чудові та задовільні враження.

Також зелений туризм може бути неефективним, якщо органи місцевого самоврядування не приділяють достатньої уваги його розвитку. Так як, на нашу думку, розвиток зеленого туризму потребує підтримки з боку місцевого самоврядування. Місцеві органи влади відіграють важливу роль у створення сприятливих умов для розвитку туристичної галузі в сільських районах. Це включає створення та підтримку правової бази, а також сприяє розвитку інфраструктури, такої як дороги, готелі, ресторани та інші об'єкти, які приваблюють туристів. Крім того, місцева влада може активно займатися рекламою та популяризацією сільського зеленого туризму. Це дуже важливо для привернення уваги як внутрішніх так і зовнішніх туристів. Таким чином, розвиток зеленого туризму в Україні залежить від ефективної підтримки місцевих органів влади, яка в свою чергу буде сприяти зростанню економіки, збереженню природного середовища та покращенню якості життя місцевого населення.

Також, державна підтримка для розвитку зеленого туризму, включає не лише створення сприятливого податкового середовища для сільського населення, а й надання пільг та преференцій, спрямованих на спрощення доступу до цієї сфери діяльності [40].

Проект Закону України «Про сільський зелений туризм» може бути значним кроком у розвитку галузі. Він може створити правові основи для створення сприятливих умов для сільських господарств, сприяти залученню інвестицій і

створити необхідні інфраструктурні об'єкти. Зелений туризм може стати більш зацікавленим для сільського населення, якщо надати йому додаткові пільги та заохочення з боку держави. Це сприятиме розвитку бізнесу, а також збереженню навколишнього середовища та культурної спадщини [41]. На даний період часу, закон досі не прийнятий. Є також інші виклики (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Виклики перед якими стоїть розвиток зеленого туризму

Джерело: складено автором на основі [43].

Тож, слід розглянути їх більш детально:

1. Сезонність: зелений туризм залежить від сезонності, особливо в сільській місцевості. Це може мати позитивні та негативні наслідки. З іншого боку, на нашу думку, сезонність може допомогти збалансувати використання природних ресурсів і зменшити шкідливий вплив на екосистеми.

Наприклад, можна ввести заходи з охорони природи під час пікових туристичних сезонів, контролювати кількість людей, які відвідують екологічні місця, і забороняти експлуатацію деяких зон у часи найбільшого навантаження. Але з іншої сторони, місцеві садиби та жителі можуть зіткнутися з труднощами через сезонність. Нерівномірний потік туристів може призвести до нестабільних доходів,

труднощів у забезпеченні постійної роботи для місцевого населення та обмеження розвитку інфраструктури та сервісів, що потрібні для даного виду туризму.

Тому, важливо розглядати сезонність як баланс між соціально-економічним розвитком і збереженням природи. Поза сезоном, можна шукати способи стимулювання туристичного потоку, наприклад, за допомогою рекламних кампаній, створювати та розвивати нові продукти, розширювати географічні маршрути. Щоб зменшити залежність від туристичного сезону, важливо створити альтернативні джерела доходу для місцевих підприємств і громадян.

2. Екологічні проблеми: коли туристичний потік збільшується, це призводить до значних змін в природних екосистемах, особливо у вразливих гірських районах, таких як Карпати. Зниження рослинного покриву, ерозія ґрунту та втрата біорізноманіття можуть бути результатом надмірного відвідування природних красивих місць. Це може мати значні наслідки для водних ресурсів, екологічної рівноваги екосистем.

На нашу думку, для подальшого розвитку зеленого туризму в Україні, необхідно вжити рішучих заходів з охорони природи та збереження біорізноманіття. Це може включати в себе регулювання потоків туристів, встановлення екологічних стандартів для туристичних послуг, надання екологічної освіти туристам та місцевим, а також розвиток інфраструктури з урахуванням впливу на природні ресурси.

Щоб закріпити баланс між розвитком даного виду туризму та забезпеченням природи, важливо забезпечити сталу природну екосистему та зберегти природне багатство нашої країни для майбутнього.

3. Обмежена інфраструктура: може суттєво ускладнити розвиток зеленого туризму в нашій країні. Недостатня кількість готелів, ресторанів та інших туристичних закладів може обмежити можливості для туристів і знизити комфорт та якість їхнього перебування.

На нашу думку, недостатня кількість інфраструктури також може вплинути на безпеку та комфорт туристів під час подорожі. Наприклад, відсутність якісної та

комфортної транспортної інфраструктури може ускладнити доступ до деяких сільських районів.

Розвиток інфраструктури в сільських туристичних районах повинен подолати ці обмеження. Це може включати в себе будівництво нових готелів, ресторанів та інших туристичних закладів, покращення дорожньої інфраструктури, розвинути громадський транспорт та створити додаткові послуги для гостей. Крім того, розвиток туризму вимагає залучення місцевих жителів до підтримки сільських громадських ініціатив і розвитку місцевих підприємств. Це сприятиме сталому та інклюзивному розвитку зеленого туризму в Україні.

Турбота про комфорт та задоволення потреб відвідувачів є ключовою складовою успішного сільського зеленого туризму. Забезпечення смачного та високоякісного харчування створеного на основі місцевих продуктів відіграє важливу роль у створенні аутентичного сільського досвіду. Гості зможуть насолодитися атмосферою традиційної кухні та ознайомитися зі смаками місцевої кулінарії, що стане частиною неповторного враження від сільського відпочинку [43, с.161].

Господарям агроосель варто знати, що якісне обслуговування та комфортні умови проживання є двома важливими факторами, які забезпечують позитивний досвід відпочинку в селі. Рекомендації Української спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму щодо категорії сільського житла дозволять власникам просувати свою агрооселю як надійний і комфортний відпочинковий об'єкт [43, с.161].

Розвиток сільськогосподарського туризму в Україні сприяє створенню зручних місць для відпочинку, а також збереженню навколишнього середовища. Ініціативи сільських громад щодо санітарно-гігієнічних умов і естетичного вигляду населених пунктів позитивно впливають на збереження ландшафтів і розвиток туристичного потенціалу. Залучення селян, особливо власників сімейних і фермерських господарств, до організації гостинності сприяє розвитку аграрного сектора та економічній стійкості громад. Цей метод також сприяє збереженню природних ресурсів і формуванню спільноти, яка піклується про навколишнє

середовище. Для зростання економіки та приваблення туристів розвиток зеленого сільського туризму є важливим напрямом [43, с. 162].

На нашу думку, залучення місцевого населення, зокрема власників сімейних та фермерських господарств, до прийому гостей створює можливості для розвитку аграрного сектора, збільшення доходів і зміцнення економічної стійкості сільських громад. Крім того, цей метод сприяє розвитку спільнот, більш екологічно свідомих, які активно долучаються до збереження довкілля та природних ресурсів свого регіону. Це має вирішальне значення для розвитку туризму та збереження природної спадщини.

Збереження культурної спадщини та етнічної самобутності разом із унікальними можливостями для відпочинку приваблює туристів з усього світу. Це створює нові можливості для розвитку економіки, розширення інфраструктури та покращення якості життя місцевого населення.

Всі ці фактори разом забезпечують формування національнопатріотичних почуттів та підвищують престиж України її привабливості (для світового туристичного співтовариства) як важливого туристичного напрямку на Європейському континенті [43].

Український ринок може приймати близько 150 тисяч туристів, які зацікавлені в «зеленому» туризмі в сільських місцевостях. Це відкриває широкі можливості для розвитку інфраструктури та послуг у сільських районах, що сприятиме зростанню економічної активності та підвищенню рівня зайнятості. Зелений туризм у сільській місцевості має потенціал стати значущим сектором для розвитку та сталого збереження сільських територій, оскільки екологічний та здоровий спосіб життя є популярними [44].

«Сільський зелений туризм» в українських селах включає різні види відпочинку, починаючи від постійного перебування в сільській місцевості, відомого як «сільський зелений туризм», до агротуризму, який передбачає відпочинок у сільських господарствах і праці в них. Туристи можуть насолоджуватися простотою та натуральністю сільського життя, ознайомлюючись з місцевою культурою, традиціями та звичаями завдяки цьому різноманітному підходу. Села України стали

привабливими місцями відпочинку для людей, які цінують чисте навколишнє середовище та хочуть насолодитися спокоєм і спокійністю пейзажів сільського ландшафту.

Україна має величезний потенціал для розвитку зеленого туризму завдяки своїй культурній різноманітності, багатій природній та історичній спадщині. Для досягнення успіху в даному виді туризму, нашій країні доведеться пройти через довгий але прогресивний шлях розвитку. Для подальшого успішного розвитку зеленого туризму в Україні важливо розглядати потенційні перспективи (рис.3.2) та визначити шляхи для вдосконалення проблем, які існують.

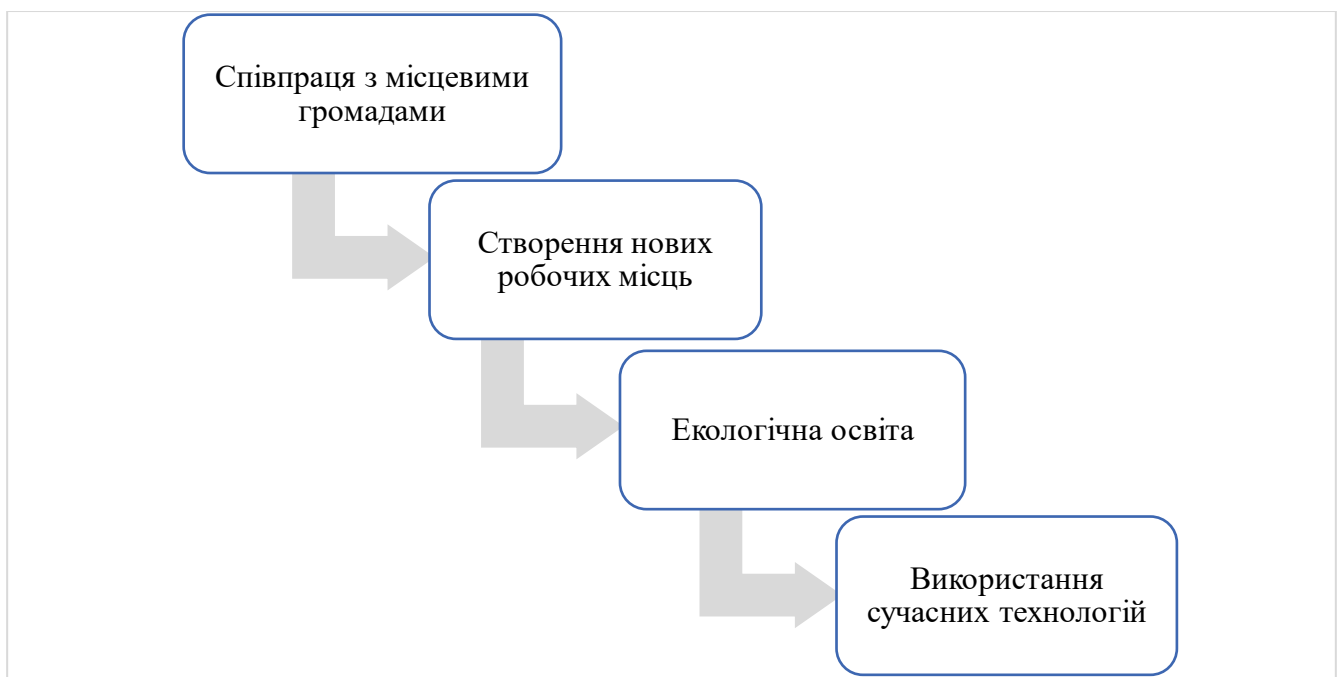

Рисунок 3.2 – Перспективи розвитку зеленого туризму

Джерело: складено автором на основі [43].

Тож, співпраця з місцевими громадами є одною з найважливіших складових у подальшому розвитку зеленого туризму в Україні. По-перше, на нашу думку, місцеві громади мають надзвичайно велику кількість знань про свою територію, культуру, традиції і так далі. Вони мають знання та ресурси, необхідні для створення унікальних туристичних пропозицій, тому місцеві громади можуть виступати як ключові партнери для туристичних підприємств, які прагнуть розвивати цей вид туризму.

По-друге, на наше глибоке переконання, створення стійких, екологічно збалансованих туристичних інфраструктур сприяє співпраці з місцевими громадами. Так як, місцеві жителі віддають перевагу збереженню своєї природної спадщини та культурних цінностей, тому їхні зусилля спрямованні на створення та підтримку тої інфраструктури, яка буде стійкою та екологічною. Також, співпраця з місцевими громадами сприятиме і соціальному розвитку туристичних регіонів. Залучення місцевого населення до туристичного сектору може призвести до нових робочих місць і підвищення доходів.

Крім того, ефективна співпраця з місцевими громадами дозволяє включати їх у процес планування та розвитку туристичних ініціатив. Це робить процес більш прозорим і враховує інтереси всіх зацікавлених сторін. Такий підхід сприяє стійкому розвитку туризму та запобігає конфліктам [43].

Створення нових робочих місць має важливе значення у подальшому розвитку зеленого туризму в нашій країні. Так як, на нашу думку, зелений туризм дає широкі можливості для розвитку готельного, ресторанного бізнесу, агентств, які займаються екскурсіями та сільських садиб, оскільки даний вид туризму базується на природних та культурних ресурсах регіону. Це означає, що не тільки великі міста, але й села та малий сільський бізнес можуть виграти від зростання туризму, оскільки вони створять нові робочі місця для місцевих жителів.

Також, можна зменшити тиск на міграцію з сільських регіонів до великих міст завдяки створенню нових робочих місць у зеленому туризмі. Це сприяє збереженню місцевої культури та традицій, а також розвитку сільських територій, збільшуючи привабливість для мешканців [43].

Таким чином, розвиток зеленого туризму в Україні сприятиме не лише економічному зростанню та розвитку регіонів, але й збереженню природних і культурних цінностей країни.

Екологічна освіта, на нашу думку, підвищує усвідомлення туристів і місцевих жителів важливості збереження природних ресурсів. Інформовані туристи можуть вибрати варіанти відпочинку, які є сталими та екологічно чистими, а також уникати дій, які можуть завдати шкоди природі. Сталий розвиток туризму залежить

від свідомого споживання. Туристи сприяють розвитку місцевої економіки та зменшують екологічний вплив, підтримуючи місцеві продукти та послуги. Наприклад, використання громадського транспорту, пішоходів і вибору екологічно чистого житла можуть допомогти зменшити викиди CO₂ та інших забруднюючих речовин.

Культуру екологічно відповідального туризму можна створити за допомогою екологічної освіти та свідомого споживання. Це може включати навчання про збереження біорізноманіття, використання відновлюваних джерел енергії та те, як їхні дії впливають на природу та місцеві спільноти [40].

Використання сучасних технологій у сфері зеленого туризму може сприяти підвищенню ефективності та привабливості туристичних послуг, таких як онлайн-бронювання і так далі [43].

У сфері зеленого туризму сучасні технології мають значний потенціал для підвищення ефективності та привабливості туристичних послуг в Україні. Наприклад, сучасні онлайн-ресурси та маркетингові інструменти дозволять рекламувати готелі, тури та інші туристичні послуги. Це розширить аудиторію та привабить більше туристів як зовнішніх так і внутрішніх. Також, наприклад, якщо розробити мобільні додатки або сайти, які будуть надавати інформацію про зелені тури для відпочинку, допоможе туристам знайти та вибирати варіанти відпочинку.

Отже, розвиток зеленого туризму в Україні стикається з багатьма проблемами. Важливість врахування всіх аспектів у цьому процесі не може бути переоцінена. Під час планувань, щодо розвитку даного туризму, необхідно враховувати багато аспектів, таких як сезонність, збереження природи та культурної спадщини, розвиток місцевих громад та створення туристичних інфраструктур.

Якщо стратегії зеленого туризму добре спроектовані та реалізовані, вони можуть принести значні переваги як місцевим громадам, так і туристам. Створення нових робочих місць і залучення інвестицій, а також розвиток екологічно свідомого споживання та туризму створюють можливості для збереження природної та культурної спадщини та сприяють розвитку місцевої економіки.

Таким чином, розвиток зеленого туризму в Україні вимагає комплексного підходу. Однак при правильному плануванні та впровадженні він може стати важливим джерелом економічного, соціального та екологічного розвитку для регіонів країни.

3.2. Заходи для подальшого розвитку зеленого туризму в Україні

Д.В. Нагернюк підкреслює, що сільські розваги в Україні повинні мати національне значення через збереження етнографічних особливостей. Зрештою, це сприяло б відродженню та розвитку традиційної культури, включаючи народну архітектуру, мистецтво та стародавнє ремесло, а також усі компоненти, які складають місцевий колорит. У поєднанні з природними та розважальними аспектами це приваблює мандрівників [45].

Сільські народні розваги дозволяють жителям міст та іноземцям ознайомитися з українськими традиціями. Крім того, етнічна культура села є візитною картою України. Варто зазначити, що не тільки жителі міст, але й члени багатих суспільств хочуть відпочити в сільських місцях. Це пояснюється не лише тим, що цей вид відпочинку дешевший, але й тим, що люди хочуть триматися подалі від міського шуму та позбутися стресу, який викликає життя в містах. За допомогою сільського зеленого туризму люди в містах можуть отримати доступ до здорового відпочинку за низькими цінами. З іншого боку, сільські люди можуть розвивати власний бізнес, продаючи готову до вживання продукцію [45].

В Україні є великий потенціал для розвитку туризму. Але прогрес несистемний і дуже повільний. Зелений туризм є одним із найважливіших видів туризму, який має бути пріоритетним у розвитку цієї галузі, щоб залучити більше туристів, у тому числі іноземних. Цей маршрут може стати одним із ключових джерел доходу для сільських регіонів в Україні та ринковою нішею для багатьох сільських підприємств.

Для розвитку зеленого туризму потрібно економічні та організаційні передумови, а також бажання місцевих органів влади розвивати цей вид туризму.

Крім того, для розвитку зеленого туризму в Україні необхідно створити єдину законодавчу базу, яка б контролювала цю сферу.

Також, необхідно класифікувати наявні бази відпочинку, розробити заходи, які б заохочували відпочиваючих збільшити тривалість свого перебування в сільських садибах. Необхідно створити інформаційні центри в містах для надання населенню точної інформації про господарів агроосель, ціни та туристичні потреби [46].

Власникам садиб, які можуть бути задіяні в зеленому туризмі, необхідно проводити тренінги та семінари. На нашу думку, це дозволить їм обмінюватися досвідом та отримувати нові знання в цій сфері. Для розвитку зеленого туризму в сільській місцевості необхідно провести категоризацію зелених садиб. Клієнт повинен чітко знати, які саме послуги йому запропонують у той або іншій садибі, мати можливість вибрати комфортність свого відпочинку залежно від своїх матеріальних можливостей.

Таким чином, основні проблеми, які заважають розвитку сільського зеленого туризму в Україні, можна розділити на три блоки відповідно до особливостей цього виду туризму – це інституційний, фінансовий та організаційний.

У майбутньому, з накопиченням ресурсів і досвіду, необхідно поступово створювати нову інфраструктуру сільського туризму. Особливо це стосується таких напрямків, як мікротуризм, мініготельне господарство, мисливські та рибальські будинки, мінімагазини та інші. Нові зразки будинків і інших будівель необхідні на рівні проектних рішень [46].

Нарешті, слід зазначити, що в сучасних економічних і демографічних умовах сільський зелений туризм є єдиним способом допомогти малим поселенням України вижити та залучити туристів, оскільки саме ці села приваблюють відвідувачів завдяки своїй особливості.

Пріоритетними завданнями розвитку зеленого туризму в країні є такі:

- підготовка кваліфікованих фахівців у даній галузі;
- розробка широкого асортименту нових продуктів зеленого туризму;

- використання гучної цінової політики;
- допомога держави в просування туристичних продуктів на світовий ринок;
- спільна робота регіональної влади і місцевого самоврядування в управлінні розвитком зеленого туризму в регіональних об'єктах природо-заповідного фонду;
- залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, мотивуючи їх участь, наприклад, спрощенням податкових обтяжень та всіляко сприяти бажанням ділових людей брати участь у розвитку регіону [47, с.579].

Передусім Н.В. Трусова та інші вчені стверджують, що для розвитку зеленого туризму в Україні необхідно розробити законодавчу базу, яка буде регулювати діяльність у цій галузі, класифікувати бази відпочинку та створювати програми, які заохочують туристів проводити більше часу на природі [47].

Оскільки є два види розвитку зеленого туризму – австралійська, де формування туристичної діяльності відбувається в діапазоні дикої природи та західноєвропейська — реалізація подорожей в межах природних територій де забезпечена надійна охорона. На наш погляд, остання модель розвитку зеленого туризму на внутрішньому ринку туристичних послуг нашої країни є більш пріоритетною. Основними цілями розвитку цієї галузі в Україні є такі:

- збільшення туристичної привабливості країни;
- узгоджена співпраця приватних і державних структур;
- збільшення доступності туристичних послуг для всього населення, незалежно від віку, статі, доходу та інших факторів;
- проведення еколого-просвітницької діяльності може допомогти підвищити свідомість населення щодо навколишнього середовища;
- сприяння формування відповідної сфери послуг в регіонах;
- проектування нових зелених маршрутів для туристів;
- виробництво та поширення унікальних продуктів місцевого походження;
- відновлення національних традицій і звичаїв країни;
- забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу як у міських, так і в сільських районах;

– розвиток сільського зеленого туризму сприяє створенню нових робочих місць для місцевих і сільських жителів;

– розумне використання ресурсів природно-рекреаційної та культурно-історичної бази [48, с. 362].

Розвиток зеленого туризму в Україні має багато цілей для покращення охорони довкілля, соціального життя та економіки загалом. Хоча всі ці цілі є важливими, але на нашу думку, збільшення туристичної привабливості країни найважливіша з них. Оскільки досягнення цієї мети забезпечує стійкий розвиток зеленого туризму та сприяє досягненню інших цілей.

Збільшення привабливості країни, на нашу думку, підвищує доходи зеленого туризму, розвиток малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць і рівень життя населення. Також, воно сприяє відновленню національних традицій, поширенню знань про навколишнє середовище.

Таким чином, зелений туризм є одним із найбільш перспективних видів туризму в Україні. Його розвиток має багато переваг, з яких найважливіші спрямовані на активізацію економічної діяльності в сільській місцевості, відновлення унікальності кожного селища (його культури, традицій і звичаїв), покращення економічної ситуації в регіонах і надання всіх можливостей для популяризації країни за кордоном, при цьому не вимагаючи значних інвестицій.

Створення системних і всебічних умов для розвитку сільського зеленого туризму в Україні безсумнівно сприятиме покращенню функціональної та технічної якості національних і регіональних туристичних продуктів, що є важливою частиною покращення економічного розвитку та рівня добробуту місцевих жителів. Це має стати одним із пріоритетів сталого розвитку країни. Для України зростання туризму може покращити фінанси та підвищити репутацію на міжнародному рівні [49].

У більшості регіонів України сільський зелений туризм потенційно розвивається завдяки чудовим природним умовам і економічним можливостям. Серед них можна виділити (рис. 3.3)

Рисунок 3.3 – Потенційні умови та можливості розвитку зеленого туризму
Джерело: складено автором на основі [50].

Розвиток зеленого туризму має вирішальне значення для підтримки малого бізнесу в сільських районах України, оскільки це необхідно для економічного відновлення цих регіонів. Малий бізнес може бути важливим компонентом у створенні нових туристичних товарів і послуг, таких як готелі, ресторани, місцеві екскурсії та майстерні з мистецтва. Це сприяє подальшому розвитку інфраструктури, а також покращенню обслуговування туристів. Збільшення кількості малого бізнесу в цих сільських громадах дозволяє приваблювати більше туристів, залучати нові інвестиції та створювати нові робочі місця. В кінцевому підсумку це сприяє стійкому розвитку зеленого туризму в Україні та економічному процвітанню сільських громад.

Рекреаційний потенціал різних регіонів України недостатньо розвинутий, що вимагає пошук нових економічно-обґрунтованих та ефективних альтернатив. Наприклад, створення та впровадження нових розважальних програм, які поєднують місцевий колорит і сучасне мистецтво, залучення місцевих жителів до участі в розважальних заходах і обслуговування туристичних груп [50]. На нашу думку, ця ідея є дуже привабливою для того, щоб розвивати зелений туризм в

Україні. Туристичний відпочинок може стати більш захоплюючим і неповторним, якщо створити та впровадити нові види розваг, які поєднують місцевий колорит із сучасним мистецтвом. Залучення місцевих жителів у розважальні заходи підвищить автентичність і сприятиме культурному обміну між туристами та місцевими жителями. Розвиток сільських громад буде стимулюватися обслуговуванням туристичних груп місцевими жителями, що поверне місцеву економіку та поверне нові інвестиції. В цілому, це сприятиме розвитку зеленого туризму в Україні та покращить рекреаційні можливості різних регіонів країни.

Створення та розвиток сільськогосподарських туристичних агенцій та служб може мати значний соціальний вплив на регіони України. Зокрема, це допоможе зменшити безробіття та створити нові можливості для людей, які живуть у сільській місцевості. Створення робочих місць у сфері сільського туризму може зменшити потребу місцевих жителів шукати роботу за кордоном. Крім того, це сприятиме збереженню та підтримці місцевих традицій і культури, що стане основним фактором привабливості туристів. Такі стратегії сприятимуть розвитку сільських громад, залученню нових інвестицій і сталому розвитку зеленого туризму в Україні.

Поєднання відпочинку в сільській місцевості з екскурсійним маршрутом є важливим способом повернути туристів до культурного спадку України. Знайомство з народними художніми промислами дозволяє туристам більше дізнатися про українську культуру та мистецтво, а також дозволяє місцевим майстрам показати свої навички та розповісти про свої традиції. Це не тільки сприяє збереженню та популяризації культурної спадщини України, але й залучає увагу до сільських місць як привабливих туристичних місць. Такий підхід сприяє збереженню традиційних ремесел і розвитку місцевої економіки, підвищуючи привабливість зеленого туризму в Україні.

Збереження історичних, етнічних та культурних особливостей кожного регіону нашої країни є унікальною конкурентною перевагою у міжнародному туризмі, що може зробити Україну одним із головних центрів сільського туризму в Європі [50].

На нашу думку, це безсумнівно підтверджує шанси України стаати лідером у розвитку зеленого туризму в Європі. Туристичні маршрути в кожному регіоні нашої країни унікальні завдяки збереження історичних, етнічних і культурних особливостей. Це привертає увагу туристів, які шукають справжній досвід і хочуть дізнатися більше про культуру та традиції країни.

У зеленому туризмі це може бути, зокрема, можливість відвідати села та селища, де місцеві традиції, майстерність і гостинність місцевих жителів збереглися найкращим чином. Підхід такого типу сприяє розвитку сільських громад, залучає інвестиції в інфраструктуру та малі підприємства, а також зміцнює економічну стійкість місцевих громад. Таким чином, це сприятиме збереженню та просуванню культурної спадщини України, а також зробить Україну ключовим центром сільського туризму в Європі.

Тому передумовою успішної організації рекреації на сільських територіях є розвинення ідей відродження та розвитку місцевого фольклору, пубуту, народних ритуалів та традицій [51].

На розвиток зеленого туризму в Україні також впливає економічний фактор. Зелений туризм може дати можливість українським сільським жителям заробляти гроші. Це можна досягти шляхом створення екологічно-туристичних стежок, управління паркінгами для подорожуючих, роботи екскурсоводом або путівником, послуги туристичного транспорту, мисливську діяльність (мисливська, спортивна та аматорська риболовля), прокат туристського обладнання, прийом мандрівників і послуги з розміщення, організації харчування та транспорту. У сільській місцевості програма зеленого туризму також може включати спортивні змагання та змагання, вечори народних танців, потрійну музику, карнавали, вечірки, ворожіння тощо [50].

Зелений туризм має багато переваг для туристичних компаній, а також для людей, які повинні з розумом ставитись до природи та її ресурсів. На щастя, обізнаність по зв'язок людини з навколишнім середовищем зростає в сучасному світі.

ВИСНОВКИ

Україна має досить сприятливі умови та наявні ресурси для розвитку зеленого туризму. Однак, щоб цей вид туризму став пріоритетним напрямом національного туризму, необхідно розробити спеціальні державні, регіональні та місцеві програми, але їх ефективність буде низькою, якщо ми не будемо дбати про довкілля.

Зелений туризм має незаперечний соціально-економічний зміст, який включає: сприяння економічному розвитку регіонів шляхом збільшення місцевих доходів, створення нових робочих місць і розвитку галузей, орієнтованих на виробництво туристичних продуктів; відновлення і розвиток трудового потенціалу людини, що є основною метою її продуктивної участі в економічному житті суспільства.

Аналізуючи поточний стан зеленого туризму, було виявлено основні проблеми, такі як:

- відсутність «профільного закону», який регламентував би цей вид діяльності;
- низький рівень розвитку інфраструктури ринку послуг зеленого туризму а також соціальної інфраструктури села;
- застарілість стереотипів мешканців сільських територій, що заважають активна розвивати новітні види туристичної індустрії;
- відсутність державних програм, спрямованих на розвиток зеленого туризму, а також обмежений обсяг їх фінансового, консалтингового та інформаційно-маркетингового забезпечення;
- недостатня кількість інформації та популяризації зеленого туризму в регіонах України серед європейських громадян;
- відсутність політичної стабільності та соціальна напруга.

Зелений туризм в Україні знаходиться на початковому етапі розвитку, хоча має всі передумови та достатньо широкий потенціал для його поширення. Для розвитку даного виду туризму в Україні враховувати декілька факторів. По-перше,

необхідно розробити та впровадити ефективні плани збереження та використання природних туристичних ресурсів країни, зокрема ландшафтів, природних пам'яток і біорізноманіття. Крім того, необхідно покращити інфраструктуру для туристів, щоб забезпечити якісне обслуговування та безпеку подорожей.

По-друге, створення та просування конкурентоспроможних туристичних продуктів, які відповідатимуть міжнародним стандартам і будуть задовільняти потреби різних туристів. Крім того, важливо співпрацювати з місцевими громадами та переконатися, що вони беруть участь у розвитку туристичної галузі. Це сприятиме залученню нових ідей, підтримці спільного розвитку та залучення ресурсів.

Для подальшого успіху цій галузі важливо проводити системну роботу з просування та маркетингу України, як привабливий туристичний напрямок, який поєднує в собі природну красу, культурну спадщину та унікальний досвід. Засоби зв'язку, веб-ресурси та соціальна медіа можуть бути важливими інструментами для просування та привертання уваги міжнародної аудиторії.

Для розвитку зеленого туризму в Україні необхідно досягти наступних цілей: прийняття законів, які регулюють вплив на природне середовище; покращення правового забезпечення розвитку рекреаційних територій; комплексне управління охороною природного середовища; забезпечення доступності інформації про пропозиції українського туризму для закордонного споживача; удосконалення маркетингової політики зеленого туризму; створення привабливого туристичного іміджу України; забезпечення сталого розвитку туризму; створення пільгових умов діяльності для фізичних і юридичних осіб, які займаються зеленим туризмом.

Таким чином, для розвитку зеленого туризму в Україні необхідно створити чіткий механізм статистичних спостережень, а також розробити методологічні основи для ефективного аналізу туристичної галузі, щоб перетворити її на соціально-орієнтовану, економічно-ефективну та екологічно-спрямовану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Charles R. Goeldner, J. R. Ritchie. *Rrent Tourism: Principles, practices, philosophies*. New York. 2002. P. 624.
2. Проєкт Закону України «Про сільський зелений туризм». URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-silskiy-ta-silskiy-zeleniy-turizm> (дата звернення: 15.04.2023).
3. Грановська В.Г., Бойко В.О. Функціонування екоготелів в Україні як чинник активізації підприємницької діяльності. 2020. № 3. С. 57-65. DOI: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/3901>
4. Сердюкова О. М. Сутність сільського зеленого туризму. *Економіка та держава*. 2014. № 3. С. 87–90. DOI: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2014/22.pdf
5. Medlik Ed. S. *Dictionary of Travel. Tourism and Hospitality*. London Butterworth-Heinemann Etd., 1993. P. 43.
6. Биркович В.І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 1 (6). С. 137–143.
7. Чернява Г.Л. Теоретичні підходи до визначення поняття, сутності альтернатив розвитку сільського зеленого туризму. 2012. С. 85–87. DOI: <http://surl.li/ttdjs>
8. Василець Н. В. Особливості розвитку зеленого туризму в Україні. 2021 DOI: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/22858/1/tk2_08.04.21-6.pdf
9. Чернява Г.Л. Теоретичні підходи до визначення поняття, сутності альтернатив розвитку сільського зеленого туризму. 2012. №227. С.85-88.
10. Папп В.В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. *Агросвіт*. 2015. № 18. С. 17-22. DOI: http://www.agrosvit.info/pdf/18_2015/4.pdf
11. С. М. Ілляшенко, Н. С. Ілляшенко, В. О. Щербаченко. "Зелений" туризм як один з напрямів сталого розвитку регіону. *Економіка України*. 2013. № 8. С. 33–39. DOI: <http://surl.li/ttdkg>

12. Габа М. І. Сільський зелений туризм – перспективний вид туризму для реформування економіки України. *Інтелект XXI*. 2016. № 2. С. 88-94. DOI: <http://surl.li/ttdns>
13. Костриця М.М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика. [монографія]. *Житомир: ЖДТУ*. 2006. С. 196.
14. Багрій М. В. Вдосконалення державного регулювання туристичної привабливості сільських територій. *Агросвіт*. 2014. № 14. С. 69-72. DOI: <http://surl.li/ttdoc>
15. Дюк А. А., Бурлака Н. І. Розвиток зеленого туризму в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. DOI: <http://socrates.vsau.org/repository/card.php?id=19668>
16. Бондаренко В. М. Сільський зелений туризм Вінниччини: проблеми та перспективи розвитку. *Економічні науки*. 2015. № 40. С. 12-19. DOI: <http://surl.li/ttdot>
17. Федотова Ю. В. Сердюк Ю. А. Соціальний туризм в Україні. Проблеми та перспективи розвитку *Інтернет–конференції ХНУМГ ім. ОМ Бекетова*. 2019.
18. Дідик Н. В. , Варшава О. Розвиток зеленого туризму – пріоритетне завдання для України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 763-767. DOI: <https://eprints.cdu.edu.ua/4705/2/shkolna.pdf#page=763>
19. Стамат В. М., Кравченко А. Є. Зелений туризм в Україні: виклики сьогодення. 2024. DOI: <http://surl.li/ttdsh>
20. Алещенко Л.О. Основні економічні показники розвитку сфери туризму країни та регіону. *Економічна наука*. 2023. DOI: <http://surl.li/ttdut>
21. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 11.05.2024)
22. Портал VisitUkraine.Today URL: <http://surl.li/ttgen> (дата звернення 16.05.2024).
23. Державне агентство розвитку туризму України URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення 16.05.2024).
24. Алієва А.Ю. Організаційно-економічні засади сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери в Україні: дис. на здобуття наук. ступ. к. екон. наук: 08.00.03. *Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк*:

Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне. 2021. 225 с.

25. Машіка Г., Пригара О. Аналіз та оцінка зеленого туризму як елементу підприємства в Закарпатській області. *Економіка та суспільство*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-71>

26. Лопушняк Г. С., Шандар А. М. «Smart village» як концепція забезпечення сталого розвитку в постіндустріальному суспільстві. Побудова інформаційного суспільства: ресурси і технології: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19–20 вересня 2019 р.). м. Київ, 2019. С. 48–51. DOI: [URL:http://www.uitei.kiev.ua/sites/default/files/lopushnyak_shandar.pdf](http://www.uitei.kiev.ua/sites/default/files/lopushnyak_shandar.pdf)

27. Стренковська А.Ю., Євдокімова О.М. Проблеми та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38 (2). С. 41-44. DOI: http://bses.in.ua/journals/2019/38_2_2019/10.pdf

28. Шандар А. М. Сільський туризм в Україні: динаміка діяльності. Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи. матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Львів, 23–24 квітня 2019 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 79–80.

29. Міжнародна програма "Зелений ключ". URL: <http://www.greenkey.global> (дата звернення: 11.05.2024).

30. Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/> (дата звернення: 11.04.2024).

31. Природно-заповідний фонд України. URL: <http://surl.li/grdyp> (дата звернення 11.04.2024).

32. Атлас об'єктів природно-заповідницького фонду України. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf4.html> (дата звернення 11.04.2024).

33. Асоціація сільського зеленого туризму України URL: <https://greentour.com.ua/> (дата звернення 16.05.2024).

34. Національна туристична організація України (НТОУ) URL: <https://nto.ua/> (дата звернення 16.05.2024).

35. Марчишин, Н., Островська, Н., Зелений туризм в Україні: становлення, розвиток і перспективи. *Соціальна робота та освіта*. 2022. № 4. С. 542-550. DOI: <http://surl.li/ttdzq>

36. Бондар Ю., Легінькова Н. Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України. *Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України*. 2019. С. 338-346. DOI: <http://surl.li/ttekn>

37. Іванишин В.В., Печенюк А.П. Особливості статистичних досліджень сільського зеленого туризму. *Економіка і суспільство*. 2017. С. 730-735. DOI: <http://surl.li/tteky>

38. Мармуль Л. О., Романюк І. А. Потенціал конкурентоспроможності підприємницької діяльності у галузі сільського зеленого туризму. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 1 (37). С. 47-50. DOI: <http://surl.li/tteep>

39. Ігнатенко М. Формування процесу управління діловою репутацією та соціальною відповідальністю харчових і переробних підприємств як складниками їх конкурентоспроможності. *Економічні науки*. 2014. Вип. 5 (2). С. 105-108. DOI: <http://surl.li/ttefd>

40. Бойко В. О. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 58–65. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.22.58](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.22.58)

41. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. Дата оновлення: 18.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 13.04.2024)

42. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження КМУ від 16 березня 2017 р. № 168-р.

43. Беженар І.М. Виклики та перспективи розвитку зеленого туризму. *Забезпеченні економічної стабільності держави*. 2023. С.159-164. DOI: <http://surl.li/tkqpz>

44. Кацемір Я. В. Сучасний стан та перспективи розвитку агроекотуризму в Україні. *Інтелект XXI*. 2020. № 4. С. 28-31. DOI: <http://surl.li/ttemc>

45. Нагернюк Д.В. Сільський зелений туризм як вид альтернативної зайнятості населення. *Інноваційна економіка*. 2016. № (3-4). С. 119-122.

46. Шаповаленко Д.О., Медвідь О.В., Альошин Д.Є., Зміївська А.І. Потенціал розвитку зеленого туризму в Україні та його вплив на соціально-економічний стан в селі. *Міжнародна наукова інтернет-конференція "Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення 2021*. С. 109-110. DOI: <http://surl.li/ttenl>

47. Trusova N.V., Kyrylov Y.Y., Hranovska V.Hr., Prystemskyi O.S., Krykunova V.M. Sakun A.Zh. The imperatives of the development of the tourist services market in spatial polarization of the regional tourist system. 2020.29 (2), 565-582. DOI: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/11064>

48. Kyrylov Y.Y., Hranovska V.H., Kolokolchikova I.V., Sakun A.G., Nikitenko K.S., Katsemir Y.V. Regional Diversification of Rural Territories with Limited Spatial Location of Green Tourism Objects. 2020. 8 (4), 351— 363. DOI: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/5153>

49. Мозолев, О.М. Критерії розвитку якості освіти у сфері туризму, фізичної культури і спорту. *Multidisciplinary academic research and innovation. Abstracts of XXVII International Scientific and Practical Conference. Amsterdam, Netherlands*. 2021. pp. 453-458. DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2021.I.XXVII>

50. Мозолев О.М. Сучасний стан та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. In *The VI International Scientific and Practical Conference «Innovations technologies in science and practice 2022*. pp. 576-579. DOI: <http://surl.li/tteon>

51. Піменов, В.Г. Розвиток екологічного туризму в Україні: основні поняття, проблеми, сучасний стан. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2018. 52. С. 198–208.

Ім'я користувача: Соціоекономіки та управління персоналом Кицак Та...	ID перевірки: 1016278068
Дата перевірки: 24.05.2024 08:45:15 EEST	Тип перевірки: Doc vs Internet + Library
Дата звіту: 24.05.2024 13:00:40 EEST	ID користувача: 100005733

Назва документа: КБР_Ющенко_плагіат

Кількість сторінок: 63 Кількість слів: 13661 Кількість символів: 104100 Розмір файлу: 345.06 KB ID файлу: 1016069755

Виявлено модифікації тексту (можуть впливати на відсоток схожості)

10.4% Схожість

Найбільша схожість: 1.95% з Інтернет-джерелом (http://www.vtei.com.ua/doc/2023/vatra2004/zb18_173.pdf)

8.51% Джерела з Інтернету	221	Сторінка 65
6.7% Джерела з Бібліотеки	335	Сторінка 69

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи	7425
Підозріле форматування	26 сторінок